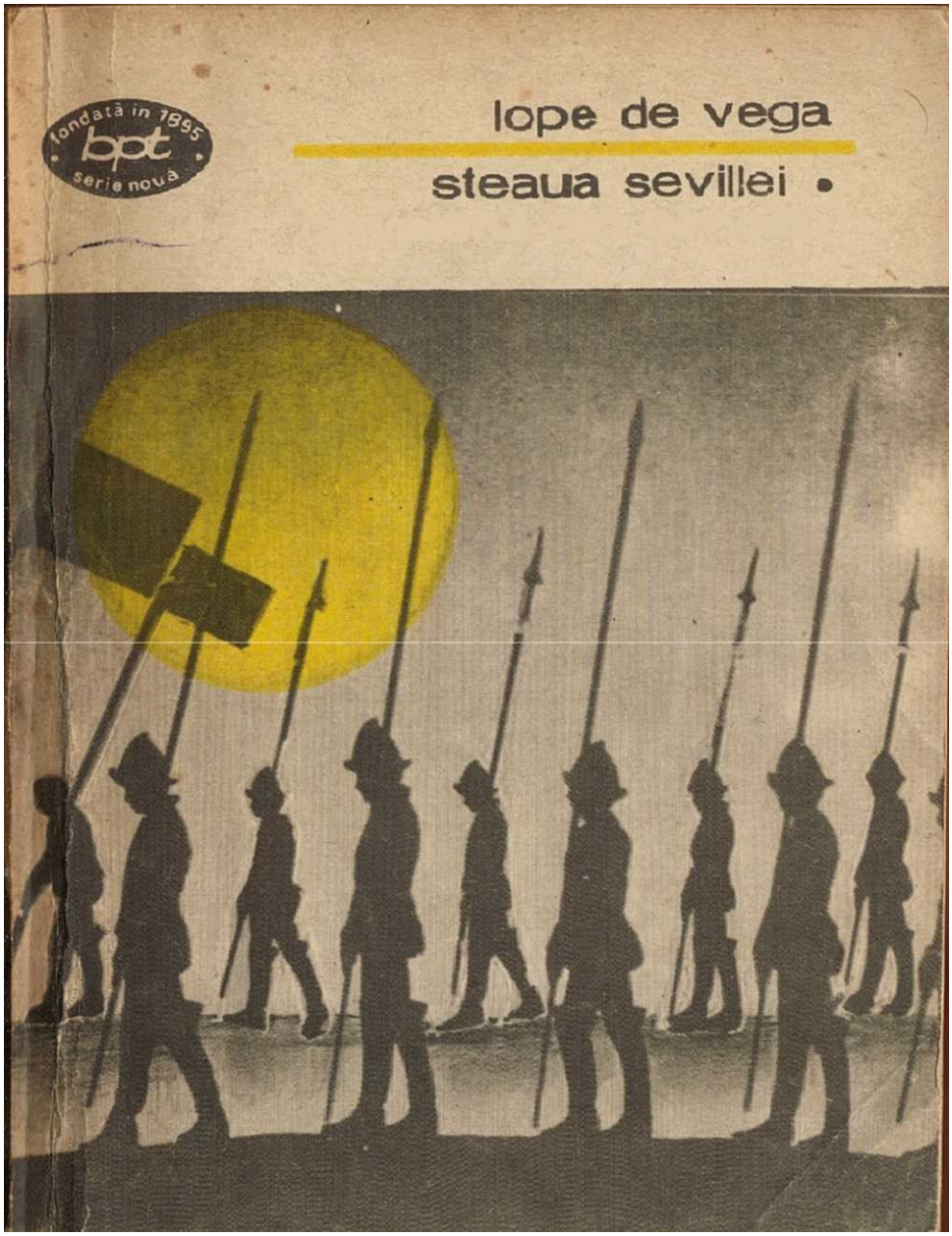

STEAUA SEVILLEI

LOPE DE VEGA

PERSONAJELE

REGELE DON SANCHO CEL BRAV
DON ARIAS
DON PEDRO DE GUZMAN, mare *alcalde*
FARFAN DE RIBERA, mare *alcalde*
DON GONZALO DE ULLOA
FERNAN PEREZ DE MEDINA
DON SANCHO ORTlZ DE LAS ROELAS
BUSTO TAVERA
PEDRO DE CAUS, comandantul închisorii
ESTRELLA, sora lui Busto Tavera
TEODORA{
NATILDE { slujitoare ale Estrellei
DON INIGO OSORIO
DON MANUEL
CLARINDO, slujitor al lui Don Sancho
SUITA
SLUJITORI, CÎNTAREŢI, OAMENI DIN POPOR
Acţiunea se petrece la SEVILLA

ACTUL I

SCENA I
Salon la alcazar.
REGELE, Don ARIAS, Don PEDRO de GUZMAN, FARFAN de RIBRRA.

REGELE
Mulţumit sînt de primirea
în Sevilla ; rege sînt
pe-al Castiliei pămînt
şi îmi simt de azi menirea,
cînd Sevilla-mi dă cinstirea
ce mi-o dă... De azi domnesc,
lucru-i limpede, firesc,
că-n Castilia nu-i rege
de Sevilla, după lege,
nu îl vrea pe tron regesc.
Deci, pentru cinstirea dată,
pentru fast şi închinare,
mulţumit voi fi sub soare
numai dacă-i dau răsplată
după merit : curtea toată

în Sevilla am să-mi mut,
spre-a se şti dintru-nceput
că-n Castilia făloasă
domn voi fi, cu curte-aleasă,
cît mi-o sta Sevilla scut.

DON PEDRO
Talpa-ţi sărutăm, mărite,
noi, alcalzii ei de vază,
cu recunoştinţă trează,
că-s onoruri osebite,
de mari demnitari primite,
drept care-ţi jurăm credinţă
şi ce-avem, cu prisosinţă,
e şi-al tău — Sevilla doar
să-şi păstreze, -n vechi hotar,
dreptul ei de cuviinţă —

REGELE
Mulţumit sînt, peste fire...
.....[1]

DON PEDRO
Sărutăm regeasca mînă,
milostivă şi stăpînă !

REGELE
Prin a voastră dăruire,
fericit sînt, se-nţelege,
căci voi da regească lege
Gibraltarului,cel care
doarme-ntre coloane-n mare,
întru faima mea de rege.

FARFAN
Şi înalţii dregători,
precum toţi cei din cetate,
gata fi-vor a se bate,
dîndu-şi viaţa, că-s datori,
pentru tron.

DON ARIAS
Da, da, senor ;
regele-adevărul simte
că-l vărsarăţi în cuvinte.
Mulţumit e de-amîndoi.
Deci, cu bine.

[1]Lipsă versuri în original

REGELE
Cred în voi,
şi încrederea nu minte.
(Alcalzii ies din scenă.)

SCENA II
REGELE, DON ARIAS

DON ARIAS
Doamne, ce părere ai
de Sevilla ?

REGELE
Se-nţelege,
bună... M-am simţit azi rege.

DON ARIAS
Mult aici de va să stai,
cu păreri te vei alege
şi mai bune.

REGELE
Cred că dacă
In cetate-aşa frumoasă
sta-voi mult timp, ca acasă,
şi mai mult va fi să-mi placă.
Cine-n bogăţii s-o-ntreacă ?

DON ARIAS
Măreţii, podoabe, gust,
ce pe străzile-i se-nşiră,
încît ochiul le admiră,
nu cred c-a văzut August.

REGELE
Da, pe placul meu august
frumuseţile ei sînt.
Despre dresuri femeieşti
şi podoabe nu-mi vorbeşti ?
între-atîţia sori tot stînd,
nu te-ai ars?

DON ARIAS
Un înger blînd
era dona Leonor
de Ribera... Faţa-i dalbă
soare e —, cu raze-n salbă,
ce-n april nasc flori de dor.

REGELE

Soare-ar fi, de n-ar fi albă,
căci de-s razele de nea,
să le lauzi e firesc,
cînd nu ard, ci te răcesc ?
Nu vreau soare ce se bea —
soare arzător doresc.

DON ARIAS
Dar Elvira de Guzman
cum ţi s-a părut ? Ea sta
chiar lîngă Măria-Ta.

REGELE
Şoldul şi-l mişca avan,
dar tot albă-i.

DON ARIAS
Ah, ce ban, ban de aur !

REGELE
Chiar de-i chior Amor,
zeul tuturora, zău,
n-aş da pe ea un chior.

DON ARIAS
Poate dona Teodora,
cea în verde ?

REGELE
Uimitor chip de fildeş
şi-alabastru !

DON ARIAS
Amor, zeul, la tarabă
zău c-ar scoate-o, chiar sihastru,
dac-ar vrea... Te-ngraşă — slabă
ca printr-un favor măiastru.

REGELE
Amor, chiar şi el se pierde,
vrînd o dragoste mai verde.

DON ARIAS
Ştii, Mencia ţi-a dat flori.

REGELE
M-au trecut plăcuţi fiori,
dar fu ochiu-mi să dezmierde
pe-altele.

DON ARIAS
Două focoase,
oacheşe ? Da.sînt frumoase
Beatriz şi-Ana Mejia.
Chipul lor minunăţia
zilei o sporesc.

REGELE
Drăcoase
arătau... Cît despre nume,
Ana e banal pe lume,
Beatriz mai rar e-n ţară,
ca o Phoenix.

DON ARIAS
Aşadară
numele-au un rost anume ?
şi aduc sau nu noroc ?

REGELE
În al dragostei viu joc,
de un nume mai ciudat
e atras orice bărbat,
căci nobleţe-i dă pe loc.

DON ARIAS
Dar cea albă, blondă... ?

REGELE
Caut
de-al ei nume nici să n-aud.
Toată-i marmură şi-alamă ;
rece-i — şi nu-i chip s-o laud.
O, simţirea mea o cheamă
pe-alta, mai de graţii plină.
îmi vorbeşti despre-o blondină,
însă văd că taci întruna
despre una, despre bruna,
minunată şi divină,
care sta la un balcon.
Cine-i negrăita, via
frumuseţe, care pînă
şi pe mine pălăria
m-a făcut s-o ţin în mînă
mult timp ? Cine-i mîndra zînă
cu priviri scăpărătoare,
ce ard inima mai tare
decît ai lui Zeus ochi,
neştiind ce greu deochi
iscă ei — şi ce-ncîntare ?'

Ea, ce,-n negru strai, întrece
soarele, de-l face rece
cînd ţîşnesc din trup frumos
raze vii de abanos,
zarea Spaniei s-o-nece ?
Ea, ce,-n negru strai, tot strînge
foc ce focul zilei stinge
şi, cu-al vrăjii ei tezaur,
eclipsează purul aur
ce din soare se răsfrînge ?

DON ARIAS
Doamne, cred că ştiu acum
care-i numele copilei.

REGELE
Scoate la lumina zilei
frumuseţea doar, oricum.

DON ARIAS
Toţi îi spun *Steaua Sevillei.*

REGELE
Cum ? Sevilla să jignească
frumuseţea ei cerească ?
Numele-i de ea departe !
Soare-i cazul s-o numească,
dacă viaţă dă şi arde.

DON ARIAS
Este Estrella Tavera,
dar numită e copila,
de toţi, Estrella Sevilla.

REGELE
Soare-i, nu e stea...

DON ARIAS
Şi speră
al ei frate că-i oferă
bun prilej să se mărite
în Sevilla.

REGELE
Cum îl cheamă ?

DON ARIAS
Busto, — regidor de seamă
al Sevillei, preamărite.

REGELE
E-nsurat?

DON ARIAS
Nu, — şi-l aclamă
toată lumea (dacă sora
Stea e-n ochii tuturora),
şi pe dînsul, ca pe-un Soare.
Soarele şi Steaua tare
se iubesc.

REGELE
Mi-e bună ora,
şi sub stea de bun augur
în Sevilla mă îndur
să fac scurt popas acum,
căci cînd astru-atît de pur
am drept călăuză-n drum,
cum pot să mă rătăcesc ?
Rege sînt — şi-n strai regesc
uite, am venit aci,
să văd stele-n miez de zi,
don Arias — şi-i firesc
să doresc s-o văd îndată,

DON ARIAS
Dacă steaua minunată
către Bethleem te-mbie,
fă ca Busto să nu-i fie
un dulău de pază.

REGELE
Iată;
gata-s sfatul să-ţi ascult.
Cum să fac ?

DON ARIAS
În chip ocult,
dacă-ţi e de bun augur
Steaua asta. pot să jar
c-ai s-o vezi, oricît de mult
soarele ţi-ar sta-mpotrivă.
Fă, prin voia-ţi milostivă,
cu onoruri să se-aleagă,
c-astea leagă şi dezleagă.
Cînd favorurile stivă
se adună, omul simte
că-i dator, de-atunci nainte,
să plătească-o datorie
şi, adînc, în bronz o scrie.

REGELE
Să mi-l chemi — şi ţine minte
că, în noaptea următoare,
vreau dorinţa-mi arzătoare
s-o-mplinesc, s-o văd acasă
pe Estrella cea frumoasă,
să simt dulcea ei dogoare.
Mergi şi cheamă-l pe-al ei frate,

DON ARIAS
La alcazar era... Poate
că-i acolo încă.

REGELE
Dacă
drumu-mi netezeşti oleacă,
îi dau statul.

DON ARIAS
Majestate,
îţi va fi Estrella dată.

REGELE
Fi-voi boltă înstelată,
căci doar cu o stea divină
eu voi da mai minunată
decît Soarele lumină.
(Don Arias iese din scenă.)

SCENA III
DON *GONZALO de ULLOA, în doliu; REGELE.*

DON GONZALO
Sărut talpa, majestate.

REGELE
Ei, ridică-te.În zi
plină doar de bucurii,
aşa trist vii ? Cum se poate ?

DON GONZALO
Tata a murit...

REGELE
Un bun
căpitan pierdut-am !

DON GONZALO
Şi
graniţele-s ca pustii
fără el.

REGELE
Ce jale-adun,
Don Gonzalo,-n suflet, eu !

DON GONZALO
Plîng, mărite-, plîns durut,
Că-Archidona fără scut
este fără tatăl meu.
Şi cum nu-şi afla egal,
stînd deasupra tuturor,
şi cum i-s moştenitor
falnicului general,
aş dori ca-naltul post
mie hărăzit să-mi fie,
şi nu altuia.

REGELE
Se ştie
demn urmaş că-i eşti şi-ai fost,
dar cum vii dureri nătînge
şi cum doliul te-apasă,
tu, cu inimă duioasă,
stai la curtea mea şi-l plînge.

DON GONZALO
Majestate, tot aici-i
Fernan Perez de Medina,
vrînd a cere, din pricina
unor foste mari servicii,
acest post — căci în Granada
peste oşti fu mare şef,
şi-a mînjit al ei sidef
cu mult sînge maur, spada
mînuind-o de demult.
Vrut-am, fără-ntîrziere,
să-ţi vorbesc întîi.

REGELE
Se cere sfetnicii să mi-i ascult.

SCENA IV
FERNAN PEREZ de MEDINA. Aceiaşi

FERNAN

Cred, la talpa ta augustă,
prea tîrziu c-ajung, o, rege,
s-o sărut vrînd, după lege,
şi...

REGELE
Fernan Perez, cît nu stă
acest post în altă mînă,
ci-n a mea — şi nu-i de dat
cît n-adun al ţării sfat,
(lucru ce mi-i la-ndemînă),
poţi să mi-o săruţi. Doar ei,
tronului sprijinitori,
sînt cu hotărîri datori.
Liniştit fii, cu temei.

DON GONZALO
Rege-mi las suplica eu.

DON FERNAN
Eu pe-a mea : oglindă vie-i,
din cristalul vitejiei,
ce răsfrînge chipul meu
de vasal curat, leal.

DON GONZALO
Şi dreptatea mea se-arată,
nentinată şi curată,
tot în suflet de cristal.
(Don Gonzalo şi Don Fernan ies din scenă.)

SCENA V
DON ARIAS, BUSTO TAVERA, REGELE

DON ARIAS.
Don Busto Tavera, rege, e aici.

BUSTO
Mă-nchin supus;
doamne, turburat nespus,
căci firesc e, se-nţelege,
să se turbure-un vasal
cînd la rege e chemat ;
şi-ndoit sînt turburat
căci acest favor regal,
dobîndit pe negîndite,
ce prea mult mă onorează,
doamne, mi-e pricină trează
turburării îndoite.

REGELE
Hai, ridică-te.

BUSTO
Stau bine
unde stau : pe-un rege mare
ca pe sfinţii din altare
a-l cinstire se cuvine.

REGELE
Eşti un vrednic cavaler;

BUSTO
Semne-am dat, din fericire,
pentru asta, dar mărire
doar pe-a mea măsură cer.

REGELE
Nu-ţi pot da mărire eu ?

BUSTO
Legi divine şi umane
dau puteri unei coroane,
dar vasali de rangul meu
prea mult nu pot să cuteze
şi s-aştepte de la rege,
căci măsura este lege
chiar dorinţelor lor treze ;
astfel, legii vechi supus,
n-am drept la mai mari dorinţi
decît dreptul prin părinţi.

REGELE
Ce om n-ar ţinti mai sus ?

BUSTO
Dac-aş fi mai mult decît
un Tavera, majestate,
pălăria nu mi-aş scoate.
Dar Tavera sînt — şi-atît.

REGELE
(aparte, lui Don Arias)
I-auzi ce filozofie
a onoarei !

DON ARIAS
(aparte, regelui)
O, cedează

ăştia primii !

REGELE
Mai de vază
cît nu eşti, mi-e clar şi mie
c-ai să stai cu capul gol,
dar cum eşti atît de vrednic,
mi te vreau alături, sfetnic,
şi,-n regatul spaniol,
poţi să sui o nouă treaptă,
căci ca falnic general,
regelui supus leal,
Archidona te aşteaptă.

BUSTO
Dar în ce război, o, rege,
ţi-am slujit ?

REGELE
În bună pace
ai ştiut, de-o vreme-ncoace,
s-aperi ţara şi-a. ei lege,
încît te prefer, oricum,
altor doi care, aici,
mi-au venit azi cu suplici.
Doi rivali ai, precum vezi.
Spune-mi, cum să procedez
de pe scaunul regesc ?

BUSTO
(citeşte)
„Mare şi atotputernic senior : don Gonzalo de Ulloa roagă pe Alteţa Voastră să-i facă favorul de a-i acorda postul de căpitan general la graniţele Archidbnei, ţinînd seama de faptul că tatăl meu v-a slujit vreme de patrusprezece ani, distingîndu-se prin notabile servicii aduse-lui Dumnezeu şi coroanei Voastre. A murit în luptă. Rog să mi se facă dreptate"

Tatăl de viteaz a fost
Şi Gonzalo-i moşteneşte
vitejia, da, fireşte,
cred că-i demn de acest post
ce-i al vieţii sale rost.
(Citeşte)
„Preaputernic senior,
Fernan Perez de Medina
douăzeci de ani creştina
oaste o sluji cu spor.
Ca pe-al tău iubit părinte
te-ar sluji acum, cu spada.

Adalid jost-a-n Granada
zece ani, cu crez fierbinte.
Stat-a şi-n captivitate
în Granada, trei ani lungi.
Pentru luptele-ndelungi
şi virtuţile-i curate
precum cel mai pur cristal,
prin ce scris-a pe hîrtie,
roagă ca numit să fie-n
Archidona general."

REGELE
Tu ce merite-ai ?

BUSTO
Iertare,
majestate, dar, pe drept,
nu pot rangul să-l aştept,
căci nu am vreun merit mare.
Pot vorbi doar de strămoşi,
de castele cucerite,
de vrăjmaşe oşti zdrobite,
de viteji părinţi făloşi.
Cu onoruri, rege, ştii
răsplătit c-am fost — dar alte
mari onoruri, măi înalte,
nu le merit eu, ca fiu.
O, dreptatea,-ntr-adevăr,
dacă-i sacru har ceresc,
poate atîrna, firesc,
deseori, de-un fir de păr ;
şi-i făcută-astfel ca, după
ce-mpărţită-a fost, de fir
să stime ani în şir,
făr-ca firul să se rupă.
Drept ar fi, deci, majestate,
s-alegi doar între cei doi.
Eu n-am merite-n război,
şi s-ar face-o nedreptate.
In Sevilla chiar, senor,
pilde mari eu n-am prea dai
în război de-am fost soldat,
azi, de-i pace,-s regidor.
Vîrsta, rege,- ar fi pricina
pentru care-ar merita
naltul rang, prin voia ta,
Fernan Perez de Medina ;
Iar pe Don Gonzalo, care-n
Cordoba e tînăr cid,
poţi să-l faci, doamne, — *adalid.*

REGELE
Fie, deci, cum zici.

BUSTO
Pot oare
face-altfel decît mi-e cere
al dreptăţii simţ — adică
să văd cum se aridica
doar virtutea la putere ?

REGELE
De ruşine mă faci ! Basta
cu atîtea sfaturi bune !

BUSTO
Sînt oglindă care-ţi spune
cum arăţi în clipa asta.

REGELE
Cavaler de vază eşti,
şi de astăzi, la palat
vreau să stai neapărat,
printre sfetnicii regeşti.
Eşti căsătorit ?

BUSTO
Senor,
am o soră minunată.
Pînă n-o văd măritată,
n-am de gînd să mă însor.

REGELE
Eu am s-o mărit... Şi-o cheamă cum ?

BUSTO
Dona Estrella.

REGELE
Stea
este deci — şi-ar merita
soarele s-o ia în seamă.

BUSTO
Doamne, vreau doar un bărbat
pentru ea : nu-i stea din cer.

REGELE
Să mă laşi pe mine-ţi cer
să i-l aflu.

BUSTO
(turburat)
talpa ţi-o sărut, o, doamne.

REGELE
Soţ cum merită-i doresc,
spre a-i fi egal firesc
unei preafrumoase doamne.
Naş şi peţitor pe lume
am să-i fiu — şi zestre bună
am să-i dau.
BUSTO
Aş vrea să-mi spună
regele de ce anume
m-a chemat, căci, majestate,
neştiind de ce-am venit,
îmi fac griji şi, negreşit...

REGELE
Da, Tavera, ai dreptate.
Te-am chemat pentru o treabă
a Sevillei, dar cum pace
peste tot e, nu se face
s-o tratăm aşa, în grabă.
Odihniţi şi-n tihnă, noi,
la palat, alături stînd,
punînd gîndul lîngă gînd,
hotărî-vom amîndoi.
Mergi cu bine.

BUSTO
Talpa, rege.

REGELE
Nu, te-mbrăţişez.

BUSTO
O, cîtă
cinste !
(Aparte.)
Treaba mă-ntărîtă,
zău, căci nu pot înţelege
cum de-ajunse să mă placă,
fără a mă şti ? Pătruns
e, mă tem, de-un gînd ascuns
şi doreşte rău să-mi facă.
(Busto iese din scenă.)

SCENA VI
REGELE, Don ARIAS

REGELE
Omul are cap destul,
şi-i cinstit.

DON ARIAS
De ăştia breji
şi cinstiţi, cît de-un prilej
bun nu dau, sînt prea sătul.
Mască de cinstiţi îmbracă,
şi-s isteţi, nevoie-mare,
dar prilejul cînd le-apare,
toţi cum li se cîntă joacă.
Azi bîrfeşte unul pe-altul
care ieri bîrfea şi el,
căci, cu timpu,-ajung la fel
şi cel mic, şi preaînaltul.
Pe un taler,- cinstea lui
pune-o ; şi-apoi mari favoruri,
daruri, linguşeli, onoruri
pe alt taler poţi să pui.
Şi-ai să vezi că tot ce scump
a părut — se face pai ;
iară cellalt taler, vai,
greu atîrnă, ca de plumb.

REGELE
Am să merg cu gluga trasă
la Estrella, căci e soare,
chiar de steaua ni se pare,
şi mă arde, nemiloasă.

DON ARIAS
S-ar bîrfi că...

REGELE
Bunăoară,
ce ? Spre bîrfe simt îndemn
unii ? Ei, acesta-i semn
că li-i dor puţin să moară.
Eu sînt viu — şi ce-i de-atrag
bîrfele, supus greşelei,
cînd doresc să fiu al Stelei
din Sevilla rege-mag ?
(Ies din scenă.)

SCENA VII

Sală în casa lui Busto Tavera. *.SANCHO, ESTRELLA, NATILDE, CLARINDO.*

SANCHO
O, înger scump, divin,
cînd îţi voi fi de drept
stăpîn, încît în piept
să nu strîng dor şi chin ?
Din roua cursă lin,
pe ochi, în fine spuze,
tu, soare triumfal,
în scoica de coral,
din care-amorul face roşii buze,
cînd făuri-vei oare
mici perle-n suflete scăpărătoare ?
Estrella mea, o, cînd,
tu, soare, scump tezaur,
în ciclul tău de aur,
frumoasă scăpărînd,
împodobi-vei blînd
o neasemuită
zi, ce-i iubirii oază,
cînd în stelară rază
noi doi vom fi legaţi printr-o ursită,
încît s-o spune,-anume,
că alt Castor şi Polux vezi pe lume ?
Castilia cînd oare
va zice, deasemeni,
că ai Sevillei Gemeni
noi doi sîntem sub soare ?
Tot chinul ce mă doare
cînd şi-o afla liman ?
Că-ţi sînt soţ drag şi bun
cînd voi putea să spun,
cînd timpu-l ţii pe loc şi, făr-alean,
prea-ncet să treacă-l laşi,
cu-ai lui Saturn mereu mai leneşi paşi ?

ESTRELLA
O, timpul de-ar zbura
ca dorul — doamne sfinte,
el soarelui fierbinte
paşi uriaşi i-ar da ;
şi-atunci Sevilla mea,
ca pe o bună fiică,
de nuntă m-ar găti,
şi n-aş mai gelozi
gingaşa fericită turturică,
ce-şi face, gîngurind,
pătuc de nuntă-n scorburi mici, cu jind.

Ieri, în acelaşi loc,
pierdute-n dulci rotiri,
ah, marei lor iubiri
se închinau cu foc,
stînd veşnic cioc în cioc,
de-şi răvăşeau ca zdreanţă
penetul, în neştire,
făcînd din el potire
din care-şi soarbe dragostea speranţa ;
şi cioc în cioc, apoi,
îşi tot urau doar fericire-n doi.

SANCHO
Ce drag mi-e dorul cărui
închini crîmpei de gînd !
Eu, ţie, orişicînd,
chiar de spre faimă stărui,
tot sufletul mi-l dărui.

ESTRELLA.
Şi eu ţi—l dau prinos,
ca-n suflet să-mi trăieşti !

SANCHO
Foc şi lumină eşti,
tu, astru pur, frumos !

ESTRELLA
O, ucigaş milos !

SANCHO
O, pradă sfîntă, care
eşti nord pe-a ochiului meu mare !

CLARINDO
(Natildei)
Nouă nu ne-ar fi pe plac,
din olandă şi chembrică,
cîte-un dulce of, adică,
cum stăpînii noştri fac ?

NATILDE
Mă, nu taci ?

CLARINDO
Ba, iaca, tac.
(Aparte, Natildei.)
Ah, tu, cîrja mea de fală
cînd de dor mă zbucium greu !

NATILDE
Ah, tu, frate-al meu, lacheu,
tu, poet în cîntec de ţesală !

CLARINDO
Dragoste !

NATILDE
Iubit duios !
O, n-are-atîtea of uri un lepros!

SANCHO
Şi-al tău frate ce mai spune ?

ESTRELLA
Că s-ar cere nişte acte –
pentru-asemenea contracte,
şi că o să se adune
în cîteva zile bune,
şi-al căsătoriei nimb
ne va-ncununa curînd.

SANCHO

Tristă-i dragostea mea cînd
cere timp, apururi prea mult timp.
Aş vrea eu astăzi să mă-nsor,
căci prea e timpul schimbător în zbor.
E lină şi căruntă,
în zori, întinsa mare,
cît răsăritul soare
cu valuri nu-l înfruntă
şi" iese lin din undă,
curată, aurora,
dar negri nori, curînd,
vezi pe-ai ei umeri stînd
şi umbrelor adînci le vine ora,
şi tot ce fost-a pisc
se schimbă-n de zăpadă vasilisc.
Panaşe colorate
stau pe migdalul verde,
ce într-o clipă pierde
corole minunate ;
curg, susurînd, curate
pîraie pe pămînt,
dar cad pe-a gliei faţă,
deodată, flori de gheaţă,
şi dacă ele sigure nu sînt
de glia lor, eu, oare,
să cred în timpu-n veşnică schimbare ?

ESTRELLA
De timpu-n loc ne ţine,
vorbeşte cu-al meu frate.

SANCHO
Ah, timpul simt, mă bate
cu chinuri prea haine.

CLARINDO
Don Busto, iată, vine.

SCENA VIII
BUSTO, aceiaşi

BUSTO
Ah, Sancho !

ESTRELLA
Ce-ai păţit ?

SANCHO
Tu, melancolic ?

BUSTO
Vii
tristeţi şi bucurii
cu greu noian de griji m-au năpădit.
Tu treci, Estrella,-n casă,

ESTRELLA
Vai, timpu,-n pace, iată, nu ne lasă !
(Estrella şi Natilde ies din scenă.)

SCENA IX
SANCHO, BUSTO, CLARINDO

BUSTO
Sancho Ortiz de las Roelas...

SANCHO
Cum, deci nu-mi mai spui cumnat ?

BUSTO
Fugărit de-un roib turbat,
fără pinteni... Eu acela-s !
Ei, aflaţi că mă chemară,
azi, la rege... De ce, oare ?

Nu ştiu, căci la întrebare
mi-a răspuns cam într-o doară.
Mă făcea şi general
de-Archidona, fără-a-i cere.
Rezistînd doar, cu putere,
nu mi-a dat şi-un tron regal,
în sfîrşit…

SANCHO
Hai, spune : cu
bucurii ai început,
însă trist şi abătut
de ce eşti şi ce-ţi făcu ?

BUSTO
Sfetnic m-a făcut.

SANCHO
Ce-i cu-asta ?
E de bine.

BUSTO
De ce-i rău
să vorbim…

SANCHO
(aparte)
Ah, glasul tău
îmi prezice, simt, năpasta.

BUSTO
Şi mi-a zis să n-o mărit
pe Estrella, căci vrea el
soţ să-i caute, cu zel,
dîndu-i zestre, negreşit,
dacă eu să-i dau nu pot.

SANCHO
Trist şi bucuros deodată
zis-ai tu că eşti, dar iată,
eu rămîn doar trist de tot.
Tu te-alegi cu mari favoruri,
eu — doar cu năpaste grele.
Lasă-mă cu ale mele
şi te-nfruptă din onoruri,
căci vei sta pe lîngă rege
şi-ţi vei mărita şi sora,
dar, în văzul tuturora,
a prieteniei lege
azi a fost s-o-ncalci, căci tu

nu i-ai spus ce trebuia,
că-i făgăduita mea...

BUSTO
Zbuciumat eram şi nu,
n-am putut răspunde...
Mintea mi-era tare turburată.

SANCHO
Nunta mea, deci, niciodată
n-o să aibă loc !

BUSTO
Naintea
regelui voi sta, spunîndu-i
că e nunta ei un fapt,
întărit şi prin contract.
Cred că regele, la rîndu-i,
respecta-va sfînta lege.

SANCHO
Dacă vrea s-o-ncalce, oare
cine ar putea, sub soare,
să-l împiedice pe-un rege ?

BUSTO
Să-i vorbim şi tu, şi eu,
căci cum razna-mi era gîndul,
n-am spus că ţi-am dat cuvîntul.

SANCHO
Sînt lovit de moarte, greu !
Bine-am zis că timpul n-are
clipe de statornicie ;
plînsul şi tristeţea vie
ni-s doar umbre de visare.
Dacă, silnic, el, oricînd,
vrea să-ncalce astă lege.,.

BUSTO
Sancho, regele e rege.
S-aşteptăm, răbdare-avînd.
(Iese din scenă.)

SCENA X
SANCHO, CLARINDO

SANCHO
O, trist şi umilit,

cum să îndur a chinului urgie ?
Tiran care-ai venit
să turburi dulcea mea căsătorie, —
cu lauda Sevillei
să nu-i fii demn acestei mari Castilii !
Eşti Sancho cel Brav... Groaznic
suna-va la ureche acest nume,
căci crud eşti şi năpraznic
şi-aşa ţi se va duce faima-n lume.
Dar cerem noi, umilii,
să nu-i fii domn acestei mari Castilii !
Prin conspiraţii crunte,
ai fraţilor tăi fii, de-acum nainte,
coroana ta pe frunte
s-o poarte, întărind-o bule sfinte,
iar tu să n-ai sigilii,
ca domn să-i fii puternicei Castilii !
Ci hai spre Gibraltar,
afară din Sevilla, viaţa asta
să-mi pierd, să uit de-amar.

CLARINDO
Poţi şi aici s-o pierzi, sfruntînd năpasta:

SANCHO
Estrella de-i frumoasă,
cum de e steaua mea nenorocoasă ?
Ce aspru-i al ei ochi !
Şi ce ponoase de pe urmă-i trag !

CLARINDO
Nu-i fie de deochi !
Murim ca ouă-ochiuri de-al ei drag;
De-ar fi jumări...

SANCHO
Sigilii
să n-ai ca domn al falnicei Castilii !
(Ies din scenă.)

SCENA XI
O stradă.
REGELE, Don ARIAS, Suită; apoi, BUSTO

REGELE
Spuneţi-i că sînt aici.

DON ARIAS

Ştiu că eşti aici, o, rege,
şi să te primească, iată,
iese don Busto Tavera.
(Busto intră în cameră.)

BUSTO
Ce onoare, majestate !
Regele la mine-acasă ?

REGELE
Am trecut, cu gluga trasă,
prin Sevilla, vrînd s-o văd,
şi cum ara ajuns pe-aici,
mi s-a spus că-ţi aparţin
aste case, şi-am dorit
să le văd, căci se aude
că-s frumoase de nespus.

BUSTO
Case ca de scutier.

REGELE
Să intrăm.

BUSTO
O, majestate,
pentru umilinţa mea
sînt făcute — şi nu sînt
vrednice ca să le vadă
regele, căci s-au croit
mult prea strimte, şi-s prea mici
încît nu-i vin pe măsură
unui suveran suprem.
Umilinţa lor prea multă
nu aspiră, majestate,
la atîta măreţie ;
şi, pe lîngă astea toate,
am în casa mea, senor,
o frumoasă domnişoară —
şi atît, iar dînsa gata
e de cununie-acum,
căci sînt actele-ntocmite,
şi de rău ar fi vorbită
în Sevilla de se află
că-i de rege vizitată.

REGELE
Nu vin. Busto, pentru dînsa ;
pentru tine vin.

BUSTO
O, rege,
mare cinste mi se face !
Dacă însă pentru mine
vine regele, n-am dreptul
să ascult de-a lui dorinţă,
c-aş fi nepoliticos,
de-aş primi ca seniorul
pe-un vasal să-l viziteze,
iar vasalul cu-acest fapt
să se învoiască. Eu
slujitor sînt şi vasal,
şi-i mai drept să-l văd pe rege
dacă mi se face cinstea —
la palat, căci o sfruntare
pare-ades mărinimia,
dacă iscă bănuieli,

REGELE
Bănuieli ? Ce bănuieli ?

BUSTO
Pot să zică unii că,
dimpotrivă, ai venit
ca pe sora mea s-o vezi,
nu pe mine — şi cum are
faimă bună, poate faima
să şi-o piardă-ntr-o clipită,
căci e cinstea pur cristal
ce îl spargi cu răsuflarea.

REGELE
Ei, dacă tot sînt aici,
nişte treburi însemnate
vreau cu tine să discut,
Să intrăm.

BUSTO
Mărite rege,
să vorbim de-aceste treburi,
dar pe drum, căci casa mea
pregătită nu-i pe rege
să-l primească.

REGELE
(aparte, lui Don Arias)
Mult prea mult
ne rezistă.

DON ARIAS

(aparte, regelui)
Important
este să-l îndepărtăm,
iar eu să rămîn cu dînsa,
să-i vorbesc în al tău nume.

REGELE
(aparte, lui Don Arias)
Mai încet, să nu te-audă,
căci netrebnicu-ăsta-şi ţine
toată cinstea în urechi.

DON ARIAS
(aparte, regelui)
Dacă de urechi atîrni
grei cercei, sub greutate
se cam rup ades cerceii.

REGELE
Gata : nu vreau cu de-a sila
să îţi intru-n casă.

BUSTO
Doamne,
cînd s-o cununa Estrella
ai să-mi vezi şi casa, însă
după datină gătită.

DON ARIAS.
Vin caleştile.

REGELE
Stai, Busto
stai pe scări.

BUSTO
Doar în picioare,
de-mi îngădui, majestate.

REGELE
E caleaşca mea, deci dau
eu porunci în car

DON ARIAS
Ne-aşteaptă
vizitiii.

REGELE
La palat !

BUSTO
(aparte)
Prea-i mare mărinimia,
şi-s favoruri mult prea mari.
Deie Domnul Dumnezeu
ca să iasă totul bine.
(Iese din scenă.)

SCENA XII
Odaie în casa lui Busto.
ESTRELLA, NATILDE ; apoi, Don ARIAS

ESTRELLA
Ce îmi tot înşiri. Natilde ?

NATILDE
Regele a fost, senora.
(Intră în scenă Don ARIAS.)

DON ARIAS
Da, chiar regele a fost,
şi este firesc ca regii
să se ţină după-o stea.
A venit spre casa asta,
frumuseţea căutînd-o,
căci, pe plai castilian,
dacă-i rege el, tu eşti
o regină-a frumuseţii.
Regele don Sancho, care
e numit cel Brav de cînd
neînvinsă-i e cetatea,
şi de plebe, şi de mauri,
căci toţi tremură cînd stau
să audă de-al său nume,
el, puternicul, el, sfîntul
şi augustul nostru Cezar,
care laurii romani
întrecutu-i-a prin fapte,
frumuseţea ta divină
a văzut-o la balcon,
frumuseţe ce întrece
chiar palatele-aurorei,
cînd un roi de păsărele,
încă tare somnoroase,
dintre crini şi trandafiri
o trezesc şi-i dau bineţe,
iară ea, plîngînd c-a fost
dintr-un dulce somn trezită,
varsă lacrime de perle.

M-a trimis ca să-ţi ofer
tot ce-nseamnă avuţie
în Castilia întreagă,
chiar dacă destulă nu-i
pentru graţiile tale.
Vrerii sale te supune,
căci dacă-i primeşti favorul,
vei fi Soarele Sevillei,
nu doar steaua ei de azi.
îţi va dărui castele
şi oraşe — ca să fii
tu bogata lor stăpînă.
Şi-ţi va da un soţ bogat,
ca să fii, cu el alături,
o superbă-ncununare
a străbunilor Tavera,
rangul lor mai sus nălţîndu-1.
Ce răspuns îi dai ?

ESTRELLA
Răspuns ?
Asta, vezi !
(îi întoarce spatele.)

DON ARIAS
Stai, mai aşteaptă.

ESTRELLA
La nesăbuite daruri
doar cu spatele răspund.
(Iese din scenă.)

SCENA XIII
Don ARIAS, NATILDE

DON ARIAS
(aparte)
Sora-i vrednică de frate !
Uluit sînt, căci Sevilla
marile virtuţi romane
vede-n cei doi renăscînd.
Ar părea cu neputinţă
ca monarhul să-i înfrunte
şi să-nvingă, dar puterea,
de-o îmbini cu stăruinţa,
mută munţi şi stînci sfărîmă.
Cu această slujitoare
voi vorbi, căci darurile
sînt mari porţi spre cucerirea

marilor favoruri ale
unei Porţii sau Lucreţii.
Slujitoare eşti aici ?

NATILDE
Slujitoare cu de-a sila.

DON ARIAS
Cu de-a sila ? Cum adică ?

NATILDE
Păi, sînt sclavă.

DON ARIAS
Sclavă ?

NATILDE
Da,
osîndită sînt la moarte
şi la veşnică-nchisoare,
văduvă de libertate.

DON ARIAS
Dar eu regelui voi cere
să-ţi redeie libertatea
şi o rentă de o mie
de ducaţi, cu ea odată,
dacă să-l slujeşti te prinzi.

NATILDE
Pentru libertate şi
pentru aur, gata mi-s
de orice ticăloşie.
Spune-mi numai ce să fac,
şi-ai să vezi de ce-s în stare.

DON ARIAS
Regelui, în noaptea asta,
să-i laşi slobodă intrare
la stăpîna ta în casă.

NATILDE
Toate uşile deschise
fi-vor, dacă-ţi ţii făgada.

DON ARIAS
înainte de-a intra,
o să-ţi dau chiar eu scrisoarea,
cu a regelui pecete
şi iscălitura lui.

NATILDE
Iar eu drept la patul ei
îl voi duce-n astă, noapte.

DON ARIAS
La ce oră merge Busto
la culcare ?

NATILDE
Către ziuă.
Toată noaptea face curte,
nu ştiu cui, şi umblă lela ;
şi bărbaţii pierd, se ştie,
timp destul cu treburi de-astea.

DON ARIAS
La ce oră zici să vină
regele ?

NATILDE
La unsprezece,
căci Estrella în culcuş
va şi fi la acest ceas.

DON ARIAS
Ia smaraldul ăsta, care
să-ţi aducă bine-aminte
la ce daruri de la rege
poţi să te aştepţi.

NATILDE
Ţin minte
totul.

DON ARIAS
N-aş vrea să le semeni
doftorilor.

NATILDE
Cînd de aur
este vorba, care munte
s-ar păstra statornic, tare ?
Aurul a fost şi este
viul relelor izvor,
căci dac-ar lipsi, desigur,
n-ar mai fi lumea asta
nici jigniri, nici infamii.
(Ies din scenă.)

SCENA XIV
Salon la alcazar.
Don INIGO OSORIO, BUSTO şi Don MANUEL, cu cheia

DON MANUEL
Chei pentru cămări regeşti
azi primeşti domnia ta.
Mult te nalţi în rang.

BUSTO
O, da...
Dar cum poţi să-l răsplăteşti
pe un rege, cînd tu n-ai
nici un merit şi te-alegi
cu onoruri ?

DON INIGO
Marii regi, crede-mă că, în alai, fără merit om nicicînd n-aleg.

BUSTO
Chei mi-a dat, mă iartă, —
şi-i a cerului său poartă ?
în pămînt mă simt intrînd,
cînd mă nalţ atît de sus.
De mă-nalţă-n. rang uşor,
poate şi să-mi ia, din zbor,
naltul rang pe umeri pus.
Dar de-naltul senior
să mă umilească vrea,
tot voi fi,-n Sevilla mea,
ce sînt şi azi — regidor.

DON INIGO
Cine e de gardă ?

DON MANUEL
Nimeni
din cei trei... Plăcerea gust-o !

DON INIGO
Chiar c-aş vrea.

DON MANUEL
De-ai chef, don Busto,
să petreci, noi o să-ţi ţinem
spatele... Ai una ? Spune !

BUSTO
De sînteţi petrecăreţi,

eu vă duc oriunde vreţi
veselia să răsune.
Să vă duc pot, pînă-n zori,
unde, ca filozofie,
numai dragostea e vie.

DON MANUEL
Ţi-am fi recunoscători.

SCENA XV
Don ARIAS, aceiaşi

DON ARIAS
Cavaleri voinici şi teferi,
are regele de scris.

DON MANUEL
Hai să ne distrăm ca-n vis.
(Ies. din scenă Busto, don Inigo şi don Manuel.)

SCENA XVI
REGELE, Don ARIAS

REGELE
De superbii ei luceferi
o să am eu parte deci ?

DON ARIAS
Sclava nu mai e a lui.

REGELE
O, Castilia statui
o să-i nalţe,-n veci de veci.

DON ARIAS
O scrisoare cu pecete
cere doar.

REGELE
Să se şi scrie,
şi-am s-o iscălesc, căci-mie
aripi dragostea îmi dete.

DON ARIAS
Sclava asta bine prinde !

REGELE
O, nici n-are preţ, căci ea,

azi, prin a Sevillei Stea,
soarele ceresc mi-l vinde.

A C T U L II

SCENA I
O stradă.
REGELE, Don ARIAS și NATILDE, la poarta casei lui Busto

NATILDE
Singur ar fi cel mai bine,
căci toţi puşi sînt pe odihnă.

REGELE
Şi Estrella ?

NATILDE
Doarme-n tihnă,
pe-ntuneric.

REGELE
De la mine,
un cuvînt de-ajuns era,
dar scrisoarea ia-ţi, prin care
liberă te fac sub soare,
căci lui Busto îi voi da
altă sclavă.

DON ARIAS
Banii sînt
tot aici.

NATILDE
Sărut des, des,
talpa ta.

DON ARIAS
(aparte, regelui)
Din interes,
toţi la fel sînt pe pămînt,

REGELE
Bine-i să domneşti !

DON ARIAS
Au cine-i

stă în cale unui rege ?

REGELE
Singur urc, se înţelege,
căci aşa cred că mai bine-i.

DON ARIAS
Singur te aventurezi ?

REGELE
Ce ? Au prin furtuni, năuc,
spre Colchida eu mă duc,
ca-n vîrtejuri să-nnoptez ?
Busto nu-i vasalul meu ?
Nu-s în casa lui ? Şi dacă
m-ar surprinde, ce să-mi facă ?
Oare nu-s cu mine Eu ?
Pleacă.

DON ARIAS
Unde să aştept ?

REGELE
Chiar la locul de pornire
către marea mea iubire.

DON ARIAS
Spre San Marcos deci mă-ndrept.
(Iese din scenă.)

REGELE
Busto cînd se-ntoarce-acasă ?

NATILDE
O, cînd păsările,-n cor,
nalta imnuri zorilor.
Toţi deschisă poarta lasă,
pînă vine el.

REGELE
Amorul
îmi dă aripi, bărbăţie.

NATILDE
Să-mi urmezi, Alteţă, mie,
că-i tot beznă coridorul,
şi prin el ajungi la cele
raze ce-ţi doreşti.

REGELE

Fireşte,
amîndoi pornim orbeşte,
să vînăm, prin noapte, stele.

NATILDE
Ce stea nu-şi doreşte-un soare ?

REGELE
Sancho Bravo-s eu — şi-ador
pe-a Sevillei stea, cu dor,
în al optulea cer mare.
(Ies din scenă.)

SCENA II
Don MANUEL, BUSTO, Don INIGO

BUSTO
Asta-i casa mea.

DON INIGO
Cu bine.

BUSTO
Cam devreme am ajuns.

DON MANUEL
Hai cu noi.

BUSTO
Mi-a fost de-ajuns.

DON INIGO
Ei, don Manuel cu mine
dulci ospăţuri vom mai face,
pînă-n zori.

BUSTO
Feliciana
v-a plăcut ?

DON MANUEL
O, fetişcana, la alcazar, fii pe pace,
va fi mîine pomenită.
Merită.
(Don Manuel şi Don Inigo ies din scenă.)

SCENA III

BUSTO
Hm, la culcare
merg devreme, mi se pare.
(Se uită La poarta casei lui.)
Casa-n beznă-i âdîncită...
Nici un paj treaz ? Hei, Lujan !
Hei, Osorio, Andres !
Toţi dorm... Hei, Justa, Ines !
Dorm şi ele somn avan.
Hei, Natilde ! Chiar şi roaba
doarme... Ah, slăvitul somn
este mare zeu şi domn.
(Intră în casă.)

SCENA IV
Odaie în casa lui Busto.
REGELE, NATILDE; apoi, BUSTO

NATILDE
Doamne, iese proastă treaba !
Mi-s pierdută, căci strigat-a
el, stăpînul !

REGELE
Cum, n-ai zis
că se-ntoarce-n zori ?

NATILDE
Ah, mi-s,
mi-s nenorocită ! Gala !
(intră în scenă Busto, şi regele îşi trage gluga pe faţă.)

BUSTO
Hei. Natilde !

NATILDE
Fug departe !

REGELE
(aparte, Natildei)
Nu-ţi fă griji.
(Natilde iese din scenă.)

SCENA V
REGELE, BUSTO

BUSTO
Hei, cine-i ?

REGELE
Basta !
Un bărbat.

BUSTO
La ora asta ?
Cine eşti ?

REGELE
Hai la o parte !

BUSTO
Nu prea eşti politicos !
Doar prin vîrful spadei treci,
ca să-mi pîngăresc pe veci
casa sfîntă !

REGELE
Spada jos !

BUSTO
Ce ? Cînd astfel pîngăreşti
tu alcovul sorei mele ?
Vreau s-o ştii pe a ta piele !
Haide, spune cine eşti,
ori te şi omor — şi-atunci...

REGELE
Om de vază-s... Spada lasă !

BUSTO
Sînt în propria mea casă,
şi aici dau eu porunci.

REGELE
Hai, fă-mi loc să trec ! înalt
este rangul meu, să ştii.
N-am de gînd a te jigni,
nu-ţi iau casa cu asalt,
ci vreau cinstea ta s-o cresc.

BUSTO
Să creşti astfel cinstea mea !

REGELE
Da, prin mine trece ea.

BUSTO
Ba prin spadă-i mai firesc.
Cum ? Cinstindu-mă ţi-acoperi
chipul ? Şi ai chef de fugă,
tot aşa, ascuns sub glugă,
nevoind să te descoperi ?
Cel ce-ţi dă cinstire, oare,
umblă-aşa, în sîn cu frica,
ruşinat ? O, de nimica
nu se teme el sub soare.
Hai, în gardă, iute, ori
te omor !

REGELE
Scrîntit neghiob !

BUSTO
Ori te fac cu spada zob,
ori tu, poate, mă omori !
(Duce mîna la minerul spadei.)

REGELE
(aparte)
Să-i spun cine sînt...
(Tare.)
Opreşte,
căci sînt regele !

BUSTO
Minciună !
El nu umblă,-n nopţi cu lună,
fără garda ce-l păzeşte.
Ticălos şi laş nemernic,
îl jigneşti pe rege deci ?
Josnic n-ar fi el în veci,
căci e nobil şi puternic
l-auzi, regele vasalii
să-şi jignească ! Ah, amar
sînt jignit prin asta iar,
şi iar meriţi funeralii,
căci jignindu-mă cumplit,
n-arunci pe mărirea-i pată,
că doar ştii că niciodată
regele nu s-a-njosit.
Sacre şi umane legi
la osîndă grea-l condamnă
pe acela ce te-ndeamnă
să vezi vicii mari la-regi.

REGELE

(aparte)
Ah, ce suflet ! Ce bărbat !
(Tare.)
Că-s chiar regele susţin.

BUSTO
Eu te cred şi mai puţin,
căci un titlu nentinat
nu-i legat de-asemeni faptă.
Cinstei ştie-i el cărarea ;
tu mi-aduci doar dezonoarea.

REGELE
(aparte)
Toate astea greu se rabdă !
Ce să fac ?

BUSTO
(aparte)
Mda, cel cu glugă
este regele, e clar ;
l-aş lăsa să plece chiar,
şi apoi să aflu,-n fugă,
casa de mi-a necinstit-o.
Turb ! De faţă stau cu cel
ce onoare dă — dar el
mă trezesc c-a şi răpit-o.
(Regelui, tare)
Treci, oricine-ai fi, dar cată
să nu-l mai jigneşti pe rege,
săvîrşind o fărdelege
sub un nume fără pată.
Domn îmi este şi-o să-mi fie
el, ce Africa-nspăimîntă,
şi menirea lui e sfîntă ;
tu-i jigneşti mărirea vie !
Cheia lui de-a fost să-mi deie,
să mă facă sfetnic printre
ai săi sfetnici, cum să intre
el la mine fără cheie ?
Şi să nu-ncalci sacra lege,
căci el e bărbat, dîrz, drept.
Asta-ţi spun — şi te respect,
fiindcă -te-nchipui rege.
Şi dacă mă vezi, anume,
credincios, chiar de-s jignit,
de-un vasal, să ştii, cinstit
e al regelui său nume.
Dar Busto Tavera, jur
că şi regelui i-ar zice

toate ce îţi zice-aice,
ţie, fără înconjur,
ca, neîncălcînd vreo lege,
a vasalilor onoare
să-l înveţe a fi mare
şi cinstit şi falnic rege.

REGELE
Nu mai pot să-ndur ! Zevzec,
ah, mă simt — şi chiar bătut!
Rege deci m-am prefăcut
că-s ? Şi-atunci mă laşi să plec ?
Ah, de-am zis că-s rege,-n toate
ochii tăi pe rege-l vadă .
Drum am să-mi deschid prin spadă !
(Scoate spada din teacă.)
De mă vreau in libertate,
ticălosule,-astă noapte,
de respecţi în mine-un nume,
ca să te-nspăimint, anume,
rege am să fiu prin fapte !
Mori, netrebnice ! Mă-ndeamnă
numele de rege,-acum,
ca prin tine să-mi tai drum !

BUSTO
Doar onoarea-mi este doamnă.
(Se duelează.)

SCENA VI

SLUJITORI, cu făclii. NATILDE ; REGELE, cu gluga trasă. BUSTO

SLUJITORII
Ce se-ntîmplă ?

REGELE
Vreau să scap,
cît necunoscut sînt încă.
Ah, jignirea mea-i adîncă,
dar voi şti să-i dau la cap !
(Iese din scenă.)

UN SLUJITOR
Cel ce-a stat să te înfrunte
a fugit...

BUSTO
Să-l prindeţi ! Iute !

Nu ! De fuge pe-ntrecute,
să-i durăm de aur punte,
căci doar ştim a cui e gloria ;
Cel ce e învins prin fugă
îi oferă, de sub glugă,
celui ce-a învins victoria.
Fuga ăstuia-i cu rost :
nu se vrea recunoscut,
de-aia-şi pune fuga scuţ
căci învins deloc n-a fost.
O făclie-i daţi, îndată,
voi, Natildei — şi plecaţi.
(Slujitorii îi dau Natildei o făclie şi ies din scenă.)

SCENA VII
BUSTO, NATILDE

BUSTO
(aparte)
M-a vîndut pe trei ducaţi
asta... Prea e ruşinată.
C-o minciună îi deschid
gura eu...
(Tare.)
Natilde, basta,
ia închide uşa asta,
că pe loc te şi ucid !
Totul regele mi-a spus.

NATILDE
(aparte)
Dacă taina n-a păstrat-o
ei, cum poţi tu, vinovato, s-o păstrezi?
(tare.)
Da, m-am supus
vrerii lui, e-adevărat.
Da, senor, mi-s vinovată.

BUSTO
(aparte)
O să aflu, cred, îndată,
dacă cinstea mi-a pătat.
(Tare.)
Tu deci uşa i-ai deschis ?

NATILDE
Pîn-aici a fost să-l plimb,
o, senor, căci el, în schimb,

libertatea mi-a promis.

BUSTO
Şi Estrella,-n acest caz, e
vinovată ?

NATILDE
N-a ştiut !
De ştia, dintru-nceput
m-ar fi ars cu-ale ei raze.
Nici nu a ghicit.

BUSTO
E clar,
căci te turbura lumina...
însoţindu-se cu vina,
nici n-ar fi fost stea măcar.
Rumeneala ei firească
nu îngăduie eclipsă.
Ea de raze duce lipsă,
cînd din seare prind să nască ?

NATILDE
Lîngă-alcovul ei, el,
mie mi-a dat ăst bilet, intrînd ;
iar tu l-ai urmat curînd.

BUSTO
Ah, ţi-a dat şi o hîrtie ?

NATILDE
Am ducaţi o mie rentă
şi mi-s pusă-n libertate.

BUSTO
(aparte)
Cinstea mult să coste poate !
Ah, mărirea mea-i dementă !
(Tare.)
Hai cu mine.

NATILDE
Unde ?

BUSTO
Unde ?
Să te vadă mîndrul rege.
Datoriei, după lege
eu i-oi şti oricînd răspunde.

NATILDE
Vai, eşti sclavă, tu, umila !

BUSTO.
(aparte)
Regele de-o vru-n eclipsă,
lumea va slăvi, şi-n lipsă,
faima Stelei din Sevilla.
(Ies din scenă.)

SCENA VIII
O stradă dînd spre alcazar.
REGELE. Don ARIAS

REGELE
Asta, deci, mi s-a-ntîmplat.

DON ARIAS
O, n-ai vrut pe nimeni scut !

REGELE
Ah, mă simt cumplit sfidat!
Ce obraznic ! Ce turbat !
Ştiu că m-a recunoscut....
Provocările-au fost dese,
din motive încîlcite ;
Mi-am tot zis;. „Ei, nici să-ţi pe
însă firile alese
cît pot sta în frîu, mocnite ?
Deci, silit să mă dezbar
de regala mea prestanţă,
îl atac... Luptăm dîrji, dar
uit curînd de cutezanţă,
slugile văzînd c-apar,
cu făclii în mîini... îmi spun
că ruşine grea m-ar paşte, ;
dacă toţi m-ar recunoaşte.
Renunţarea-i lucru bun,
cînd Tavera-i ca nebun.

DON ARIAS
Să-l scurtezi de cap se cere,
deîndată. se-nţelege,
că-n Castilia nu-i lege,
decît propria-ţi plăcere.
Dă-i pedeapsă dreaptă, rege !

REGELE
O greşeală, don Arias,

ar fi publica osîndă.

DON ARIAS
Vrei pricini ? Pricini cu mia-ş !
Nu fi, rege, fire blîndă.
Nu ierta, cînd stau la pîndă
ochi ce-ţi vor puterea toată,
că-n Sevilla-i regidor
şi cu vise mari se-mbată.

REGELE
Vină i-aş găsi vreodată,
cînd e pur ca un mior ?

DON ARIAS
Poţi ucide-n chip discret.

REGELE
Asta da, însă în cine
pot atîta să mă-ncred ?

DON ARIAS
Eu păzi ştiu un secret;

REGELE
Nu vreau să te risc pe tine.

DON ARIAS
Doamne, ştiu pe-acest coclaur
un viteaz erou soldat,
ce băgat-a groaza-n maur.
Cavaler e, ne-nsemnat,
dar în luptă-i om de aur.
Cunoscut e-n Gibraltar,
chiar pe naltu-i obelisc,
cap de oşti, la mare risc,
neînvins şi temerar,
de Sevilla pe un pisc
faima i-a suit — şi-i soare,
azi, în şcolile de scrimă.

REGELE
Şi ce nume bravul are ?

DON ARIAS
Sancho Ortiz de las Roelas
şi Cid andaluz, se pare.
L-o ucide pe nemernic,
sigur şi cu uşurinţă,
căci e brav, robust, puternic,

şi-aici, prin obişnuinţă,
norocos cu prisosinţă.

REGELE
Să mi-l chemi imediat,
căci se lasă umbra serii.

DON ARIAS
Să te culci, atunci.

REGELE
Ce pat
m-ar mai dărui plăcerii.
cînd, iubind, mă simt sfruntat ?
Cheamă-1, scoate-l din pămînt.

DON ARIAS
E-n alcazar... Dar ce-i asta ?
Parcă-i sac bătut de vînt.

REGELE
Sac zici ? Ce-o fi ?

DON ARIAS
îmi sparg ţeasta
să ghicesc... Doar sigur sînt
că-i ceva, dar nu ştiu ce e.

REGELE
Mergi şi vezi ce e, îndată !

DON ARIAS
E-o femeie !

REGELE
O femeie ?

DON ARIAS
O femeie spînzurată,
dar la mîini c-o albă pată,

REGELE
Vezi tu cine-i.

DON ARIAS
Sclava !

REGELE
Cum ?

Ce turbare !

DON ARIAS
Mîrşăvie !

REGELE
El şi sora lui să fie
omorîţi vreau chiar acum,
chiar răscoală de-o să-nvie
în Sevilla ! Le-o fac scrum !
Vezi să fie dată jos
şi-ngropată după lege,
în secret... Din fire-s scos !
Cum ? Respectul pentru rege
s-a pierdut ? Ce neam greţos !
Am să spulber viţa lor,
precum colbul poţi să-l spulberi !
De Sevillei i-o fi dor
de-un Tavera,-n viitor,
n-o afla din el nici pulberi.
Steaua asta, ce-n Sevilla
arde, cadă !

DON ARIAS
în cădere,
poate arde, cu de-a sila,
şi Sevilla.

REGELE
Ce plăcere !
Ard-o ! Nu mai ştiu ce-i mila !
(Ies din scenă.)

SCENA IX
Odaie în casa lui Busto.
BUSTO, ESTRELLA

BUSTO
Ia-nchide fereastra, soră.

ESTRELLA
Ce e ? Ce s-a întîmplat ?
Soarele,-adormit abia,
s-a trezit, pe dulci "zefiri,
spre balcoanele-aurorei
blînd plutind — şi tu din somn
mă trezeşti, iubite frate,
singur, trist şi amărît ?
Ce-i cu tine, de-mi vorbeşti
mînios şi cam aiurea ?

M-ai descoperit complice
la vreo crimă ?

BUSTO
însăţi tu
poţi să-mi spui de-ai fost complice.

ESTRELLA
Eu ? Ce spui ? Ce, eşti nebun ?
Spune-mi : ţi-ai ieşit din minţi ?
Eu — şi crima ! Dar pricep
că ai săvîrşit o crimă
tu, rostind cuvintele-astea,
căci punînd doar întrebarea,
crimă-n contra-mi săvîrşit-ai.
Deci întrebi de-am săvîrşit
crime eu ? O, nu de tine
uluită-s — ci de mine.
Crima ta o-ndur mal mult
ca să pot spune că da.
Cum, nu mă cunoşti ? Nu ştii
cine sînt ? Din gura mea
auzit-ai vreun cuvînt
deocheat, să pună cinstea
mea sub semnul întrebării ?
Ochii mi-ai văzut sclipind,
din a lor de sticlă temniţi,
şi-aruncînd în jur ocheade
mincinoase şi lascive ?
în vreo mină de bărbat,
ai văzut tu vreo scrisoare
scrisă de-a mea mină ? Oare
ai văzut tu vreun bărbat
să-mi vorbească pe ascuns ?
Căci, de n-ai văzut nimic,
de ce-am stat să-ţi tot înşirui
ce aş fi putut să fac ?

BUSTO
Eu, astfel, fără pricini,
nu-ţi vorbesc.

ESTRELLA
Ah. sînt pricini ?

BUSTO
Vai, Estrella ! Noaptea asta
chiar în casă...

ESTRELLA

Haide, spune,
căci de-s vinovată, eu
singură îmi cer pedeapsa
Ce s-a întîmplat în casă
noaptea asta ?

BUSTO
Mîndrul Soare,
cum se-afla în epiciclu,
drumul Stelei să-ntretaie
s-a pornit.

ESTRELLA
Ascultă, frate,
despre drumul drept al cinstei
nu-mi vorbi-n astrologii ;
Spune-mi tot ce ai de spus
limpede... Augustul soare
umble-n ale sale cinci
zone, căci eu, chiar de-s Stea,
nu depind de nici un Soare.
Stelele ce ţin de el
rătăcesc pe cer pe cînd
eu am fost şi sînt stea fixă,
pe-al onoarei mele cer,
care-mi dăruieşte raze.

BUSTO
Noaptea cînd stătea să-mpartă,
otova, printre găini,
sute de cocoşi uituci ;
Cînd tăcerea o spărgea
clopotul din las Cuevas,
imn suind spre Empireu,
am intrat în casă şi
chiar lîngă odaia ta,
peste rege-am dat... Era
singur şi cu gluga trasă.

ESTRELLA
Ce spui ?

BUSTO
Spun doar adevărul.
O, Estrella, pentru ce,
la acel noptatic ceas,
putea regele să vină,
singur, nensoţit de nimeni,
dacă nu pentru Estrella ?
Că doar stelele, la ora

asta, ca nişte zambile,
sus stau, pe cereasca boltă.
Le pîndeau, la astă oră,
astrologii egipteni.
Mai era cu el Natilde,
care, auzindu-mi paşii,
a fugit — dar şi prin beznă,
cinstea, ce-are ochi de lynx,
văzu totul — şi-am strigat,
mina asmuţind spre spadă :
,,Cine-i ?" — şi mi s-a răspuns :
,,Un bărbat". M-avînt cu spada,
şi atunci îmi spune că-i
regele, Estrella dragă.
Eu l-am şi recunoscut,
dar m-am prefăcut că nu,
presimţind că sfîntul cer
suferinţi îmi hărăzeşte.
Mă atacă-atunci ca rege,
furios şi ofensat,
căci un rege ce atacă
furios, cu sine poartă
şi curajul lui regesc.
Paji ieşit-au, cu făclii,
şi atunci, ca să nu fie
chiar de toţi recunoscut,
spatele la toţi ne-ntoarse.
O luai la rost pe sclavă,
iară ea, iară să-ndure
caznele lui Dionysos,
mi-a mărturisit îndată
ce şi cum fu să se-ntîmple.
Pentru-a ei trădare crudă,
însuşi regele-i dăduse
un bilet, prin care ea
dobîndea chiar libertatea.
Eu din casă iute-am scos-o,
ca suflarea-i otrăvită
să nu semene necinstea
printre nobilele case,
căci un monstru-i slujitorul,
dacă-i rău, în orice casă,
crocodil înşelător,
ce-are-n botu-i, necurmat,
linguşeli şi măguliri.
Şi am prins-o chiar la poartă,:
şi pe umeri am şi dus-o
la alcazar, unde-acum
de grilaje-i spânzurată
pentru marea-i fărdelege.

Vreau ca regele să ştie
că-n Sevilla Brutuşi sînt
pentru oricare Tarquiniu,
şi că sînt vasali cinstiţi
şi de veche viţă-aleasă.
Asta s-a-ntîmplat, Estrella.
Cinstea noastră e-n pericol,
Sînt silit să plec de-acasă
şi să te căsătoresc
neîntîrziat pe tine.
Ți-o fi soţ Sancho Ortiz
şi, sub ocrotirea lui,
de a regelui asprime
vei scăpa, eu fiind slobod
de aici să fug departe.
O să-l caut deîndată,
să-mi salvez onoarea vrînd,
iar tu să renvii, Estrella,
fala marilor Tavera,
grele vremuri înfruntînd.

ESTRELLA
Busto, mîna-ţi strîng cu drag
pentru bucuria mare
ce mi-o faci... Mă învoiesc.

BUSTO
Azi vei fi soţia lui,
soră dragă, dar tăcerea
s-o păstrezi ; de ea atîrnă
greu de tot onoarea mea.
(Iese clin scenă.)

ESTRELLA
Dragoste ! Ce fericire !
De-azi nainte, ah, ne leagă
nod ce nu-i de dezlegat.
Cine însă a crezut
că sfîrşitul e-nceputul ?
cînd un mare cărturar
s-a temut de mari primejdii,
de la cupă pîn-la buze ?
(Iese din scenă.)

SCENA X
Salon la alcazar.
REGELE, cu două foi de hîrtie în mînă. Don ARIAS

DON ARIAS

E aici don Sancho, doamne,
şi primit să fie-aşteaptă.

REGELE
Am hîrtie să-l condamne
pe Tavera — şi-astă faptă
lui don Sancho i se iartă,
prin hîrtia astălaltă.
Cere viclenii şi artă
dragostea ce-n piept tresaltă.
Asta-i voia mea înaltă.
Cheamă-1, don Arias, şi
singur lasă-mă cu el.

DON ARIAS
Singur ?

REGELE
Da. În acest fel,
el va crede, sigur fii,
că al întîlnirii ţel
doar de doi e cunoscut.
Mi se pare lucru bun
ca-n secret să mă răzbun.
Cheamă-1.

DON ARIAS
Da, numaidecît.
(Iese din scenă.)

REGELE
Dragoste, nu, hotărît,
ăsta nu-i regesc trofeu,
dar voi fi iertat, în schimb,
prin măreţe fapte eu,
încrustate-n bronz de Timp,
prin al nemuririi nimb.

SCENA XI
REGELE, Don SANCHO

SANCHO
Talpa, sacră majestate,
s-o sărut.

REGELE
Don Sancho, dar
în genunchi, o, nu se poate.
Scoală-te.

SANCHO
Senor...

REGELE
(aparte)
Vezi rar
om mai chipeş.

SANCHO
Majestate,
cînd e regele de faţă,
filozofii gînditori
şi celebrii oratori
ce vorbirea ne învaţă,
pierd retorice culori.
Eu nici una nu-s, nici alta,
şi sînt turburat nespus,
cînd mă văd deodată pus
lîngă treapta lui, înalta,
mai cit regele de sus.

REGELE
Ce anume vezi în rege ?

SANCHO
Văd divina majestate
şi pe Dumnezeu în toate
faptele-i — şi-n a sa lege.
Vitejia, se-nţelege,
o mai văd.

REGELE
Şi cum te simţi ?

SANCHO
Onorat ca niciodată
şi regeştilor dorinţi
preaplecat.

REGELE
Puţine minţi au atîta judecată ;
şi eşti brav soldat şi, deci,
unei taine păstrător
sigur poţi să-i fii.

SANCHO
Senor,
onorat sînt pentru veci,
de virtuţi clocotitor,

cînd mă crede-al meu monarc.
Chiar de nu le am, simt cum
mi se dăruie acum
şi de mari virtuţi mă-ncarc.

REGELE
Sigur, ai virtuţi duium —
şi virtuţile sînt stele.

SANCHO
(aparte)
Sigur m-am nenorocit,
de-mi vorbeşte despre ei?
Fără stea s-o fi gîndit
să mă lase-n bezne grele.

REGELE
Cred că vrei neapărat
s-afli pentru ce anume
azi la mine te-am chemat :
cum eşti brav şi dârz soldat —
asta ştiu după renume —
iată-mi vrerea : în secret,
pe un om vreau să-l omori.
Dintre-atîţia luptători,
te-am ales ca om discret,
dovedit adeseori.

SANCHO
Este vinovat ?

REGELE
Chiar foarte.

SANCHO
Dacă are mare vină,
poate fi trimis la moarte
în secret ? Şi să nu vină
lume multă, de departe,
spre-a afla din ce pricină
e ucis ? Au vinovat
nu se face-un rege-ales,
dînd cumva de înţeles
că ar fi nevinovat
cel cărui spre moarte ghies
i se dă ? De vină n-are
nu e după dreaptă lege
osîndit — şi-un rege mare,
tocmai pentru că e rege,
nu poate-astfel să omoare.

Căci dacă un braţ puternic
pe-un vrăjmaş nu se răzbună
printr-o lege la-ndemînă,
ar fi bine pe nemernic
să-l mai ierte — şi să-şi spună
că la moarte de-l trimite
pe-un umil, ce-i o otreapă,
pe lîngă regala capă,
patimile-n piept mocnite
din frîu strîns deodată scapă,
pentru vreun păcat uşor.
Dacă e jignirea mică,
eu să-l ierţi te rog, senor.

REGELE
Ca să-i fii apărător
crezi că te-am chemat, adică ?
Au nu crezi, Sancho Ortiz,
că regala mea onoare
s-a simţit jignită tare,.
dacă astfel să-l ucizi
cer pentru a lui purtare ?
Merită, de-a săvîrşit
crimen laesae moartea ?

SANCHO
Da,
ars pe rug.

REGELE
Şi-i chiar aşa.

SANCHO
Atunci moară, negreşit,
Rege, pe onoarea mea,
frate de mi-ar fi, de sînge
rudă ori prieten bun,
cărui sufletul mi-l spun,
glasul inimii se frînge
dacă-mi ceri să te răzbun.
Dar cînd voia ta stăpînă
cere-le cu nefiinţa
a-şi plăti nesocotinţa...

REGELE
Dă-mi cuvîntul şi-a ta mînă.

SANCHO
Ia-mi, cu mîna , şi credinţa,

REGELE
Cum la moarte nu se-aşteaptă,
viaţa poţi să-i iei uşor.

SANCHO
Eu sînt un soldat, senor ;
moarte dau prin luptă dreaptă,
nu pot fi un trădător.
Corp la corp, în văzul lumii,
ca să lupte-l voi desfide.
Cel ce, neluptînd, ucide,
e un laş pe faţa humii ;
n-are scuză — că-i doar gîde.
Cel ce prin trădare piere,
e mai cîştigat decît
cel care l-a omorît,
că-l plîng toţi, cu grea durere,
iară cel viu e urît,
trădător strigat de toţi.

REGELE
Sancho, poţi din a mea parte,
să-l ucizi cum vrei şi poţi.
Ai acest bilet, să-l scoţi
la vedere, a lui moarte
să se ştie-ndreptăţită
prin regală dezlegare.
(îi dă hîrtia.)

SANCHO
Zice-aşa :
(Citeşte.)
,,E-ndreptățit
Sancho Ortiz să omoare,
iar dacă la închisoare
va ajunge, negreşit,
la liman mă leg să-l scot.
Iscălesc, pecetluit,
chiar *Eu, Regele.*" — Uimit
sînt, o, rege, căci nu pot
să concep c-atît de slabă
ţi-e încrederea în mine.
C-o hîrtie deci la treabă
să pornesc ? Nu se cuvine,
În cuvînt eu, mai degrabă,
mă încred — şi nu-n hîrtie,
căci cuvintele regeşti
mută munţi din loc, se ştie.
Prin cuvînt te-ncrede mie,
fără teama că greşeşti.

Pentru-acest cuvînt, oricine!
La scrisori renunţ eu, şi-s
gata să-l omor. Promis
de-i un lucru prin cuvînt,
n-are rost cuvîntul scris.
Rege, deci hîrtia rupe !
Mai degrabă, fără ea
viaţa i-o voi întrerupe.
Pe cuvînt pun preţ, şi nu pe
ea, ce l-ar discredita.
O, cuvîntu-i mult mai bun.
Fie-ne cuvîntul lege.
Eu pe rege-o să-l răzbun —
fi-voi liberat de rege.
(Rupe hîrtia.)
Astfel de ne-om înţelege,
şi ştiind că o hîrtie
poate doar strica mai mult,
eu pe rege-o să-l ascult ;
drept răsplată, o soţie,
vreau, ce mi-o doresc demult,
şi atît..

REGELE
Făgăduită
ţi-este, chiar de-i mai bogată
decît orice altă fată
din Castilia.

SANCHO
Menită
fie-ţi, rege - Arabia toată.
Să durezi regeşti castele
pîn-la tropicele calde.
Polul rece sa-l asalte
spaniolele vîntrele !

REGELE
împlinirea vrerii nalte
Sancho, fi-va răsplătită ;
Uite,-aici stă scris un nume
ce-l vreau şters de pe-astă lume.
(îi dă o hîrtie.)
în Sevilla ta vrăjită
cică are bun renume.

SANCHO
în curînd vom şti ce poate;

REGELE

Sancho, ştim acest secret
numai eu şi tu.Discret,
cum te ştiu, le fă pe toate.
Taci… Ai numele-n bilet.
(Iese din scenă.)

SCENA XII
CLARINDO, SANCHO

CLARINDO
Au norocos nu eşti
cînd dai de-un om şi-i spui plăcute veşti ?
De cinste-s bun, senor,
căci împlinit ţi-e dorul arzător.

SANCHO
Te ţii de glume ?

CLARINDO
Care ?
Cum ? Sufletul nu-i bun de cinste oare ?
(îi dă o hîrtie.)

SANCHO
Scrisoare ?

CLARINDO
De la dînsa
ce,-n chipu-i, străluciri de soare dînsa
cînd soarele, în zori,
e aur, lapte dulce şi bujori.
Biletul mi-a cerut
să-ţi duc, şi-apoi să-ţi cer şi de băut.

SANCHO
De ce ?

CLARINDO
Păi, cum să spun,
Cind azi faci nunta, nu-s de cinste bun ?

SANCHO
Clarindo, n-ai să crezi,
dar eşti frumos ! Hai să mă-mbrăplşezi !

CLARINDO
Cu bune veşti, plăcut
la chip mi-s — dar eram un monstru slut
de aduceam veşti proaste.

Frumos te fac doar mari plăceri de-ai de-aste
Nu-i om care să-mi vie
cu chip plăcut, cerînd o datorie.
Şi nici cu chip urît,
cînd vine s-o plătească, hotărît.
Ay, pofte pămînteşti,
ce fac din sluţi fiinţe îngereşti,
şi din frumos un slut !

SANCHO
Ay, tu, răvaş, de dragoste, plăcut,
te-aş bea prin sărutări,
să-ţi tai, astfel, spre inimă cărări,
ca-n ea să poţi irumpe
mai veşnic decît flori de aur, scumpe.
Clarindo, n-ai să crezi,
dar eşti frumos ! Sari să mă-mbrăţişezi.

CLARINDO
Mi-s ca o espadrilă.

SANCHO
Acum chiar să-l citesc zău că mi-e mii
şi mor de bucurie, căci
cine, ziua, a văzut stea vie ?
Luceafărul stingher
azi soare-i pentru mine ? Ah, şi sper
că raza ei divină
mă va scălda în valuri de lumină.
(Citeşte.)
„Iubite soţ, sosit-a
clipita noastră dulce, multdorita.
Te caută-al meu frate,
spre-a ne lega în lanţuri fermecate.
Ci caută-l şi tu,
prilejul bun să nu-l pierzi, Sancho, nu.
Estrella ta." — C-o stea
ca dînsa, unde nu mă pot năLţa ?
Revii, Polux divin,
şi om sînt — şi-s de fericire plin ?

CLARINDO
Să ne trăieşti sub soare,
şi fie-ţi vecii clipe la picioare !
Dacă iubeşti, să schimbi
mereu în dragoste-al speranţei nimb !
La bătălii pornit,
duşmanii să-ţi învingi necontenit !
Să n-ajungi niciodată
învins, căci azi ţi-e soarta minunată !

SANCHO
Te du la majordom,
să-i spui că-s fericit cum nu-i alt om ;
să scoată la iveală
livrelele, sclipind de poleială ;
lacheii, pajii mei,
să poarte-n cap cununi cu vii scîntei,
să văd cum zboară,
frumoasă, a panaşelor povară.
Ah, cinste vrei să-ţi fac ?
Tu ia acest topaz, de-ţi e pe plac !
Şi soarele ţi-aş da,
de piatră de inel ar fi cumva.

CLARINDO
Mai mult decît o piatră,
în doi, să dăinuiţi pe-a lumii vatră !
Mulţi ani să tot trăiţi,
ani mult mai mulţi ca oamenii smintiţi
(Iese din scenă.)

SCENA XIII

SANCHO
Să dau de Busto zbor,
că-ntre dorinţe şi speranţe mor.
Ciudată-i dragostea !
Auzi : să nască,-n plină zi, o stea !
Dar sufletul cum plin e
de raze, am uitat, şi nu e bine,
scrisoarea s-o deschid,
să văd pe cine-anume-o să ucid.
(Citeşte.)
„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Doamne,
după clipă de plăcere,
jocul vieţii la durere
prinde-acum să mă condamne.
Joc de cărţi e viaţa toată —,
cărţi amestecate prost,
căci al bucuriei cost
e durerea-ncrîncenată.
Prost mi-a fost amestecată
cartea ce, în vii culori
am văzut-o zugrăvită,
căci acum e spălăcită !
Sancho, ţi-a ieşit să mori —
soarta-ţi e pecetluită !

Cum să-mi aflu mîngîiere ?
Dar să mai citesc biletul :
(Citeşte.)
„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere,
deci, speranţa mea... Eu, bietul,
sînt pierdut... Nu-i nici o oră
de cînd greu cuvînt mi-am dat,
să-l ucid pe-al meu cumnat,
ca s-o pierd, vai, şi pe soră.
Sancho, nu-i adevărat !
Busto să trăiască-n veci !
Cum ? Pe dragoste, onoarea
să ţi-o vinzi ? Să moară, deci!
Ba, trăiască ! Steie-n teci
spadele ! Oh. disperarea
mă cuprinde — căci nu pot
să-mi păstrez onoarea, dacă
nu-l ucid ; dacă, buimacă,
dragostea mă cere tot,
spada-n contra lui s-o scot ?
Nu ! Dar cum regeasca vrere
s-o-mplinesc ? Aş vrea să mor,
să dispar cumva, ca-n zbor,
(Citeşte.)
„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere
cea mai mică îndoială.
Ah, de nu i-aş fi promis
regelui ! Grea învoială !
Şi de n-aş iubi ca-n vis !
Stea frumoasă, ideală,
o, de nu te-aş fi văzut !
Dar stă regele să-ţi ceară
moartea, Busto... Busto moară !
Nu ! Ar fi chin prea durut !
Să trăiască, aşadară !
Dar dacă pentru Estrella
regele-l ucide ? Şi...
tocmai eu să fiu acela,
cînd s-o apăr drept ar fi ?
Busto, nu, nu vei muri.
Dar sînt cavaler — şi fac
numai ceeace se cere,
şi nu ce mi-ar fi pe plac.
Care lege, cavalere,
s-o respecţi întîi ? Buimac,
chiar de face-o fărdelege
regele, dator eu sînt
să ascult întîi de- rege.

Dumnezeu, prin sfînta-i lege,
îl va pedepsi curînd,
Tu, iubire, marea pară
potoleşte-ţi ! E o lege
care strigă : Busto moară 1
Legea dată e de rege !
Cine să mai strige iară
„Viva Busto ! ?" — Tu mă iartă,
tu mă iartă, o, Estrella !
Pedepsitul e acela
care poate tot să piardă.
Ce să fac ? Ascult de soartă !

SCENA XIV
BUSTO, SANCHO

BUSTO
Doamne, ce noroc, cumnate,
să te întîlnesc !

SANCHO
(aparte)
Mi-e greaţă,
ah, de mine ! Vine viaţă
să-mi aducă ! Eu se poate
moartea să-i aduc ?

BUSTO
Sînt toate
cum doream — şi-om face aurită !

SANCHO
(aparte)
Cine soartă-atît de cruntă
mai avu ? Tu îl iubeşti, —
deci cu ce iubeşti te-nfruntă,
şi ucide-l ! Groaznic eşti !
Şi-o mai pierzi şi pe-a lui soră,
şi pierzi totul, ca smintit !

BUSTO
Cum ? Cînd steaua ce te-adoră
ţi-o ofer, aşa-i primit
darul meu ?

SANCHO
Mă-nchin smerit,
dar că nu o merit spun.

BUSTO
Nu o meriţi ? Cam ciudat
eşti chiar în al nunţii-ajun ;
Ochi de rătăcit nebun parcă ai !
Taci, turburat ; parcă te-ai schimbat în sloi !
Nu eşti însurat prin acte
cu Estrella ?

SANCHO
Să mai rabde
N-o mai vreau !

BUSTO
Prieteni, noi
cînd am fost, prin gînd şi fapte
tu aşa-mi vorbeşti ? Nu ştii
cine sînt ?

SANCHO
Ba ştiu — şi-aşa
mi se cade a-ţi vorbi.

BUSTO
Un Tavera sînt...

SANCHO
Da, şi
ce-i cu asta ?

BUSTO
S-ar părea
c-ai uitat că sînt un om
nobil şi de viţă-aleasă,
că onoarea nu şi-o lasă
pîngărită-un gentilom.
Sancho, mă jigneşti !

SANCHO
Ei lasă !
Mai jignit sînt eu.

BUSTO
Tu ? Cum ?
Şi de ce ?

SANCHO
Jignit sînt, iată,
că vorbesc cu tine-acum.

BUSTO

Minţi — de zici că mi-e pătată
cinstea — şi, pe-al cinstei drum,
o să-ţi dovedesc că minţi !
(Scot spadele din teacă.)

SANCHO
Ce ? Tu, mie, secătură ?
(Aparte.)
Dragoste, îmi ies din minţi !
Iartă-mă că n-am măsură,
dar ascult de-un rege-prinţ !
(Se bat.)

BUSTO
Stai, că mor !
(Cade.)

SANCHO
O, Doamne, sfinte,
te-am rănit ! N-am vrut —
şi-aştept, şi te rog, frate, fierbinte,
căci sînt iar stăpîn pe minte,
spada să mi-o-mplînţi în piept !
Sufletului taie-i drum,
ca din pieptul meu să zboare.

BUSTO
Frate, să ai grije mare
de Estrella de acum.
Adios !
(Moare.)

SANCHO
Necruţătoare
spadă ! Spadă sîngeroasă,
viaţa de mi-o iei, tirană,
dă-mă, dă-mă morţii hrană !
Să-i plătesc pe loc mă lasă
sufletul, prin altă rană !

SCENA XV
Cei doi mari Alcalzi, Don PEDRO de GUZMAN și FARFAN de RIBERA; CAVALERI; SANCHO; BUSTO, mort

DON PEDRO
Ce faci ? Stai !

SANCHO

Cînd viaţa, eu
mi-am ucis — să mă opresc ?

FARFAN
Fapt cumplit şi nebunesc !

DON PEDRO
Ce-ai făcut ?

SANCHO
Pe frate-meu
l-am ucis ! Să mor doresc,
că-s sevillian Cain :
pe-un Abel nevinovat
l-am ucis în chip hain,
Merit moartea, pe deplin!

SCENA XVI
Don ARIAS, aceiaşi

DON ARIAS
Ce-i aici ?

SANCHO
Cuvîntul dat,
ce bărbaţilor li-i lege,
şi onoarea, ce tot lor
calea vieţii le-o alege,
iată ce-au făcut, senor !
Afle preamăritul rege
că bărbaţii din Sevilla
ţin cuvîntul dat în mînă !
Nici pentru-ai lor fraţi ei mila
n-o cunosc şi, cu de-a sila,
strivesc stelele-n ţărînă.

DON PEDRO
Pe don Busto l-a ucis !

DON ARIAS
Ah, dar a-ntrecut măsura !

SANCHO
Ţineţi-mă-n veci închis,
Dragostea m-a-mpins, nu ura,
şi-acum singurul meu vis
e să mor — căci e zăludă
dragostea, cînd, prea iubind,
m-a-ndemnat spre-o faptă crudă.

Lumea toată vreau s-audă :
Moartea-i singurul meu jind !

DON PEDRO
La Triana stea, sub pază,
căci oraşul se stîrneşte.

SANCHO
Busto, frate !

FARFAN
E de groază
omul ăsta : aiurează !

SANCHO
Vreau pe umeri eu să-l duc !
O, lăsaţi-mă să-ntrup
trupul mort în al meu trup !
Atlas vreau să-i fiu, năuc,
Viaţa să i-o readuc !

DON PEDRO
E nebun !

SANCHO
Respect o lege !
Asta-nseamnă să fii rege,
şi-asta vreau să spun, senor :
de-o-nţeleg, o, nu-nţelege
legea asta cruntul dor,
căci eu tac — şi n-am să spun,
nu, cine mi-a dat poruncă
să-l ucid ! Doar pot să spun că
eu l-am omorît... Nebun
fost-am şi nebun sînt încă !
(îl duc arestat şi ies toţi din scenă)

SCENA XVII
Odaie in casa Lui Busto.
ESTRELLA, TEODORA

ESTRELLA
Doamne, m-oi fi îmbrăcat
cum se cere, Teodora ?
Dă-mi te rog, oglinda.

TEODORA
O,
o, senora, nu-n oglindă

te uita, ci doar la tine ,
căci în lume nu-i oglindă,
alta, care să grăiască
adevăru-adevărat
şi să-i spună frumuseţii
cu adevărat măsura.

ESTRELLA
Simt că m-am schimbat la chip
şi sînt toată foc încins.

TEODORA
Asta-nseamnă, o$_t$ senora,
doar că sîngele s-a strîns
în obraji,, ca să-ţi serbeze,
între temeri şi sfială,
negrăita fericire.
Mi se pare că şi vine,
parcă îmbăiat în zîmbet,
soţul meu ca să-mi întindă,
doldora de mîngîieri,
mîna lui... Parcă-mi arată
cum din ochii lui mijiţi
sufletul spre mine-i zboară.
Fericită ziua, ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

TEODORA
Cîntă parcă oameni mulţi,
Şi-a căzut oglinda ! ...Vai,
iată ce înseamnă pizma,
(Ridică oglinda.)
că-n oglindă, dintr-o lună,
mii de luni pe cer născură.

ESTRELLA
Cum, s-a spart ?

TEODORA
Vai, da, senora !

ESTRELLA
Bine-mi pare, Teodora,
căci eu n-aştept o oglindă-n
care ochii să mi-i văd.
Şi cum altfel de oglindă
eu aştept — se spargă asta,
căci îl vreau, de mine-alături,
doar pe el oglindă vie.

SCENA XVIII
CLARINDO, îmbrăcat de sărbătoare ; aceleaşi

CLARINDO
O, senora, penele-astea,
ce le port la pălărie,
ce să-i lac — strigări de nuntă-
Nu mi-s fercheş ? Dumnezeu
parcă m-a făcut să fiu
astăzi ca o paparudă,
împopoţonat pe-afară
şi lemn gol pe dinlăuntru.
Cu scrisoarea eu m-am dus
drept la seniorul meu,
şi mi-a dat acest inel,
socotind că-s bun de cinste.

ESTEELLA
Eu fac cinste şi mai mare :
dă-mi inelul tău, şi ia
diamantul ăsta.

CLARINDO
Ruptă
este piatra pe la mijloc,
poate de tristeţe multă,
căci topazurile sînt
jalea despărţirii... Iată,
piatra asta-i ruptă-n două.

ESTRELLA
N-are nici o-nsemnătate
faptul că e ruptă, căci
bine-i pietrele să-mi simtă
bucuria şi plăcerea.
Ah, ce zi preaminunată !
Steaua asta mie mi-a fost dată

CLARINDO
Zarvă mare-aud prin curţi.

TEODORA
Da, şi parcă paşi pe scări
se aud.

ESTRELLA
împărtăşi-voi
bucuria mea cu toţi.

SCENA XIX
Marii ALCALZI, cu oameni care duc trupul neînsufleţit al lui Busto. Aceiaşi

ESTRELLA
Ah, ce-i, ce s-a întîmplat ?

DON PEDRO
Oamenilor hărăzite
li-s nenorociri, dezastre,
căci ocean de plîns e viaţa.
Mort e don Busto Tavera,
şi-acum calcă paşii lui,
lin, pe-a stelelor din ceruri
fermecată-argintărie.
Mîngîiere ţi-e doar faptul
că al său crud ucigaş,
Sancho Ortiz de las Roelas,
a fost dus la închisoare
şi că mîine, negreşit,
judecată-i va fi fapta.

ESTRELLA
Dumnezeule preasfinte !
Ah, lăsaţi-mă în pace,
crunţi duşmani, care tîrîţi
după voi întreg noianuL
furiilor din infern !
Al meu frate, Busto,-i mort —
şi l-a omorît don Sancho !
Cine-a cutezat să spună
asta ? Cine să asculte
a putut — şi n-a murit ?
Piatră sînt — căci încă-s vie !
Zi cumplită, blestemată-!
Steaua asta mie mi-a fost dată !
Au pe lume nu există
spade, funii şi cuţite,
ruguri, cum şi veninoase
vipere, ce omorît-au
o regină egipteană ?
Milă fie-vă de mine,
şi ucideţi-mă !

DON PEDRO
Da,
e strivită de durere,
şi e de-nţeles.

ESTRELLA
Cumplită,
blestemată mi-a fost steaua !
Al meu frate, Busto, -i mort,
şi l-a omorît don Sancho !
Ay, toţi trei am fost un suflet,
şi el sufletele-acestea
le-a ucis c-o-mpunsătură !
O, lăsaţi-mă, căci simt
că-s pierdută !

FARFAN
Neferice
frumuseţe !

DON PEDRO
(lui Clarindo)
Să n-o laşi
singură acum.

CLARINDO
Senora...

ESTRELLA
Piei din faţa mea, tu, rob
al acelui ucigaş !
Cum sfîrşesc cu toate astăzi,
să sfîrşesc vreau şi cu viaţa.
Blestem ziua, blestem ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

ACTUL III

SCENA I
Salon la alcazar.
REGELE, cei doi Mari ALCALZl, Don ARIAS

DON PEDRO
Crima-şi recunoaşte, dai
nu spune de ce-a ucis.

REGELE
Nu a spus că Busto chiar
l-a stîrnit ?

DON PEDRO

Nimic precis.
Doar *„nu ştiu"* mereu a zis.

REGELE
Busto i-o fi dat pricină

DON PEDEO
Nu, senor.

DON ARIAS
Neclar, urît este cazul !

DON PEDRO
Fără vină
crede că l-a omorît,
şi că-i fapta lui haină.

FARFAN
L-a ucis, mărturiseşte,
pentru că s-ar fi jurat.

DON ARI AS
Busto pricină, fireşte, i-o fi dat.

DON PEDRO
Nu, nu i-a dat.

REGELE
Spuneţi-i neapărat
că-i cer dezvinovăţirea,
că prieten îi sînt încă,
dar mă voi schimba în stîncă
de-şi ascunde rătăcirea
în tăcerea lui adîncă.
Pe Busto Tavera spună
de ce l-a ucis anume ;
spună pricini, spună nume
altfel, crunt va să apună
steaua lui pe astă lume,
Spună cine l-a trimis,
sau ce pricini a avut;
pentru cine l-a ucis...
Cît mi-e sufletul deschis,
spună — nu rămînă mut ,
altfel — moartea să-şi aştepte;

DON PEDRO
Tocmai moartea şi-o aşteaptă.
I se pare că nedrept e
şi-i urîtă cruda-i faptă,

şi pe sine nu se rabdă...
Stă doar mut, ca scos din min

REGELE
Nu se plînge ?

FARFAN
Nu, senor ; ros e, însă, de căinţi.

REGELE
Rar curaj şi uimitor.

FARFAN
Zice că de-acest omor este singur vinovat.

REGELE
Doi ca el pe lume nu-s,
şi curajul lor nespus
de-l adun cu-adevărat,
în încurcătură-s pus.
Voi, alcalzi, în vorbe scurte,
spuneţi-i că vina lui
se va uşura la Curte,
de va recunoaşte cui,
căror legăminte-absurde
s-a supus... Alcalzi, cu bine...
Don Arias, mergi cu ei ;
fă-l pe orb să spună cine
1-a-ndemnat, cu ce temei,
spre-astă faptă de ruşine.
De-ar rosti chiar al meu nume,
spune-i că îi dau, anume,
eu porunci... Că altfel, moartea,
faţă de amar de lume
i-o pecetlui lui soartea,
spre-a Sevillei spaimă mare.

DON ARIAS
Plec, senor.
(Ies din scenă alcalzii şi Don Arias.)

SCENA II
Don MANUEL, REGELE

DON MANUEL
Frumoasa soră
a lui Busto te imploră
s-o primeşti.Cernită-i tare.

REGELE
Sînt la a primirii oră...
Cine-o-mpiedică ?

DON MANUEL
Mulţimea.

REGELE
Ah, pe-aici, în trebi regeşti,
se mai bagă şi prostimea !
Vreau un scaun... S-o pofteşti
deîndată.

DON MANUEL
Înălţimea
Voastră, plec s-o chem îndată.
(Don Manuel iese din scenă.)

REGELE
Va veni, da, revărsind
frumuseţea-i minunată,
ca o stea din ceruri, cînd
după mari furtuni se-arată.
(Don Manuel reintră în scenă.)

DON MANUEL
E aici, senor.

REGELE
Nu poate
răsări al zilei astru
în april aşa măiastru,
chiar de chipu-i stă s-arate,
de tristeţe, alb-albastru.

SCENA III
ESTRELLA, ÎNSOŢITORI ; aceiaşi

ESTRELLA
Rege preacreştin, don Sancho,
al Castiliei ilustru
rege, mult slăvit prin fapte
şi erou prin mari virtuţi, —
ca nefericită stea,
care razele-şi ascunde
sub cernitul văl de doliu,
văl pe care plîns de jale
l-a schimbat în negri nouri,
vin să-ţi cer dreptate azi.

Dar nu cer ca să rostească
însuşi regele osînda,
ci să-ngăduie să judec
eu, spre-a hotărî pedeapsa,
pe al răzbunării drum.
Fost-am stea de primăvară,
cînd e cîmpul plin de flori,
iar acum, strivită, plînsă,
am ajuns o stea de toamnă.
Nu-mi las ochii să-şi usuce
lacrimile — nu cumva,
înecîndu-se în ele,
ale mele simţăminte
să le învinovăţească.
L-am iubit pe al meu frate,
pe don Busto, care, astăzi,
sacrele poveri îşi poartă
pe albastrele tărîmuri,
lin păşind pe nimb de stele.
Ca un frate, ca un tată
el m-a ocrotit mereu.
Cu respect şi ascultare,
lui în toate m-am supus.
Fericiţi trăiam alături,
fără a lăsa, vreodată,
soarele să ne rănească,
chiar dacă, la geamul meu,
rareori se arătau,
mîndre, razele de soare.
Pizmuia Sevilla toată
înţelegerea-ntre fraţi,
căci eram, frate şi soră,
doar o Stea noi amîndoi.
Dar un vînător tiran
a făcut din arc să-i zboare,
către fratele meu drag,
zbîrnîind, săgeata morţii,
ca să stingă bucuria
noastră, a amândurora.
Rege, mi-am pierdut un frate ;
Rege, mi-am pierdut şi soţul ;
Rege, singură rămas-am ;
Rege, nu poţi să rămîi
rege — de nu faci dreptate.
Rege, fă-mi dreptate deci,
dîndu-mi-l pe ucigaş,
ca să pot să-l judec eu
şi osînda să-i rostesc,
pe măsura faptei lui.
Rege, mi-l încredinţează

mie — şi mă voi ruga
să domneşti în veci de veci,
semilunile să-nvingi
de pe plaiuri andaluze,
să te laude Sevilla,
fără să te proslăvească,
azi, locuitorii ei,
ci în bronz nemuritor
să-ţi înalţe toţi statuia.

REGELE
Opreşte-ţi, o, al lacrimei talaz,
de nu-mi vrei ars palatul de dogoare
De este raza soarelui topaz,
ştii, stelele sînt lacrime solare.
Deci ardă-i aurorei pe obraz,
cînd soarele le dă încredinţare,
şi lasă-le pe cerul lor să ardă,
nu pe pămîntul nostru să se piardă,
Hai, ia acest bilet... Mergi la Triana..
Pecetea mea deschide orice porţi.
Pe mînă-ţi va fi dat : fii tu tirana
hircanică — trimite-l la cei morţi,
chiar dacă-zborul berzei nu prigoana
te-nvaţă, ci doar mila... Cruntei sorţi
să-i fie păsări şi jivine semne,
pe oameni cu cruzime să-i însemne.
Ucis ţi-e fratele... L-a omorît
Sancho Ortîz — aşa se spune ; deci
răzbună-i moartea — 'însă, hotărît,
de vină-i frumuseţea ta, în veci.
Femeia-i mai puternică decît
orice fiinţă... Stea eşti — dar te pleci,
Plecîndu-te, i-nvingi pe dirji şi teferi
şi eşti mai tare decît doi luceferi.

ESTRELLA
Mărite rege, frumuseţea mea
ce vină poartă-n moartea fără vină ?
Prin uşurinţă fost-am eu cumva,
voind aceasta, morţii lui pricină ?
In felul cum mă port, au cineva
să creadă că-s uşoară pradă-nclină ?
Au a femeii frumuseţe-mparte,
nevrînd, nedînd pricini, în lume, moarte

REGELE
O, nu-i fiinţa voastră ucigaşă,
ci frumuseţea, ce-i de ceruri dată ;
pe sine s-ar jigni cînd, prea trufaşă,

chiar Firea întrecînd, ar fi ingrată,
zgîrcindu-se cu perla drăgălaşă,
şi-argintul, şi-aurul, cît marea toată.
Nu-i drept să te zgîrceşti cu-asemeni daruri

ESTRELLA
Virtutea mi-i zgîrcenia... Cînd haruri
de-acestea aş avea, aş şti să pot
să-mi smulg din cap şi aur,
şi argint, şi chipul chiar mi l-aş sluţi de tot.
Ba l-aş şi arde-n flăcări fără-alint.
Mort e-un Tavera, dar eu mă socot
Tavera ! Dezonoarea dacă simt
că m-ar păta, i-oi fi chiar eu năpasta.
S-o stric sînt gata chiar în clipa asta.
(Ies toţi din scenă, în afară de rege.)

SCENA IV

REGELE
Pe Sancho Ortiz de i-l las pe mină,
cu mîna ei eu cred c-o să-l omoare.
Lăsat-a Dumnezeu cruzime pînă
şi în făptura ei fermecătoare !
Cumplit e cînd greşeala ni-i stăpînă !
Eu sînt de vină.., Deci, din închisoare
să-l scap... Amorul calcă peste regi,
şi după cheful lui promulgă legi.
(Iese din scenă.)

SCENA V
O închisoare.
SANCHO, CLARINDO, CÎNTĂREŢI

SANCHO
Nu ai scris cumva, Clarindo,
nişte versuri despre mine ?

CLARINDO
Cînd aştepţi răsplată slabă,
cum să poţi să scrii, senor ?
La serbările din piaţă,
versuri mulţi mi-au tot cerut;
şi pe stradă, dînd de mine,
tot la fel — parc-aş fi fost
mare meşter croitor.
Mă-ntrebau : — „Ei, nu e gata
chestia-aia ?" — dîndu-mi ghies

mai dihai ca la arat.
Iar cînd bine pieptănate,
cu dichis, le aduceam
stanţele, ziceau : — „Sînt bune,
şi îţi mulţumim, Clarindo."
Apoi, fără să-mi plătească
pentru munca mea un ban,
îmi ziceau la revedere,
de-mi simţeam uscat gîtlejul.
Nimănuia nu-i mai scriu,
să n-ajung să cred c-aş fi
un neghiob între neghiobi,
căci şi versul oboseşte,
cînd foloase nu aduce.
Pună mîna pe condei
ăia, ce-s de carte tobă,
după ce au stat să soarbă
patruzecişicinci de ouă ;
scoată puişori de versuri
pentru alţi stăpîni — căci eu
scriu ca s-am ce să mănînc,
iar ei scriu de prea sătui.
De-aş avea eu de mîncare,
l-aş întrece prin tăcere
pe-Anaxagora — şi glume
despre grecii ori latinii
luminaţi aş face, zău.

SCENA VI
ALCALZII (Don PEDRO de GUZMAN şi FARFAN de RIBERA ; Don ARIAS. Aceiaşi

DON PEDRO
Hai, intraţi.

CLARINDO
Eu cred, senor,
că vin cu sentinţa-n mină
ăştia.

SANCHO
Păi atunci îndată,
ardeţi-i un cîntec, măi !
(Cîntăreţilor.)
Acum chiar că vreau să mor,
însă vreau să mor cîntînd,
ca s-arăt, în acest fel,
cît de mulţumit mă simt.
Asta vreau întîi, pe lîngă

faptul că doresc s-arăt
cît curaj mai am în piept,
încît nici chiar spaima morţii
să mi-l stingă-n veci nu poate.

CLARINDO
I-auzi ce simţiri păgîne !
Oare,-n ceas atît de greu,
cum ar fi un nemţotei,
burduşit chiar de batere;
de vin vechi, de la Monturques
ori Lucena — aşezări
sfinte, binecuvîntate ?

CÎNTĂREŢII
(cîntă)
Dacă trista-mi este soartea
şi durere-i vieţuirea,
poate-n lume, mulţumirea
să-mi aducă numai moartea.

CLARINDO
Cîntecul este grozav !

SANCHO
Bate chiar unde se cere,
şi-i isteţ, cît nu se poate.

CÎNTAREŢII
(cîntă)
Cînd trăieşti murind întruna,
cea mai bună viaţă-i moartea.

DON PEDRO
Cum, senor, acum e vreme
de curtat ?
(Cîntăreţii ies din scenă.)

SANCHO
Cum să-şi omoare
cel din închisoare timpul
mai plăcut decît aşa ?

FARFAN
Cînd aproape-i ceasul morţii
şi, dintr-o clipită-ntr-alta,
stai şi îţi aştepţi osînda
judecăţii nemiloase,
cum, de muzică ai chef ?

SANCHO
Eu sînt lebădă — şi moartea
mi-o aştept cîntînd.

FARFAN
Bătut-a
ceasul greu al tău, don Sancho.

SANCHO
Mîna v-o sărut şi talpa
pentru vestea multplăcută !
Dulce zi !
(Cîntăreţilor.)
Prieteni, n-ara
altceva, decît acest
biet inel, ce închisoare
fost-a degetelor mele.
împărţiţi-1, drept răsplată,
şi vestiţi întregii lumi,
prin acea cîntare-a voastră,
mulţumirea ce-o încerc.

CÎNTAREŢII
(cîntă)
Dacă tristă-mi este soartea
şi durere-i vieţuirea,
poate,-n lume, mulţumirea
să-mi aducă numai moartea.

SANCHO
Dacă-n moarte-i prelungită
viaţa — şi-afli viaţă-n moarte,
o, senores, vestea morţii
să mă bucure-i firesc.

DON PEDRO
Sancho Ortiz de las Roelas,
recunoşti că l-ai ucis
pe Tavera Busto ?

SANCHO
Da,
recunosc cu voce tare :
l-am ucis pe cel mai nobil
dintre cavalerii care
s-au leit vreodată-n zale
şi-au purtat o spadă dîrză,
ori o lance neînvinsă,
ori un luciu coif pe creştet.
Legile prieteniei,

ce te leagă pe vecie,
eu le-am rupt cînd el a vrut
să-mi ofere numai mie
înstelaţii săi luceferi.
Căutaţi barbare cazne,
născociţi torturi cumplite,
ca în Spania să se uite
de Falaris sau Mayenza.

FARFAN
Chiar aşa, fără pricină
l-ai ucis ?

SANCHO
L-am omorît.
Asta-i tot ce recunosc.
Nu cunosc pricina, însă
o pricină-a fost, iar eu
nu se cade s-o destăinui.
De-o cunoaşte cineva,
s-o destăinuie el însuşi,
căci eu nu pricep de ce
trebuia să moară Busto.
Ştiu atît, că l-am ucis,
dar nu ştiu din ce pricină.

DON PEDRO
Dar e laşă perfidie
să ucizi fără pricină.

SANCHO
Dacă a murit, înseamnă
că pricini i-a dat cuiva.

DON PEDRO
Cui?

SANCHO
Acelui ce m-aduse
în această tristă stare,
care n-are-n lume seamăn.

DON PEDRO
Cui anume ?

SANCHO
Nu pot spune,
căci mi-a-ncredinţat o taină,
şi cum rege-s eu prin fapte,
rege sînt şi prin tăcere.

Iar ca eu să fiu ucis,
vouă de ajuns vă este
doar să ştiţi că l-am ucis,
nentrebîndu-mă de ce.

DON ARIAS
Eu, senor Sancho Ortiz,
Vin în numele Alteţei
Sale, ca să-ţi cer, cu rugă,
să mărturiseşti pricina
nebuniei săvîrşite.
Au pricina stă-n prieteni,
în femei, în datorii ?
E poruncă de ia vreun
om puternic din regat ?
De la cineva suspus,
de la care ai la mînă
garanţii,ori înţelegeri,
ori ceva scris, iscălit ?
Regele, prin gura mea,
cere să mărturiseşti
totul, despre orişicine.
Fă ce eşti dator să faci.

SANCHO
Dac-aş sta să fac aşa,
nu mi-aş face datoria,
o, senor... Alteţei-Sale
vreau să i. se spună doar
că eu ştiu să-mi ţin cuvîntul,
şi că dacă el e Sancho
cel Brav,eu acelaș nume
port... Mai spuneţi-i, apoi,
că puteam să am hîrtii,
dar îmi pare cam ciudat
că el de hîrtii întreabă,
cînd el însuşi a văzut
cum eu rup orice hîrtie.
-Da, eu l-am ucis pe Busto,
şi chiar de-aş putea, pe loc,
s-ajung liber, nu o fac,
ca să nu arunc.o pată
pe-un cuvînt, ăl altcuiva.
Eu sînt rege cînd cuvîntul
ştiu să-l ţin — şi l-am ţinut.
Cel care ceva promite,
este drept la fel să facă.
Cînd prin vorbe te obligi,
mergi cu vorba pîn-la capăt.
Eu n-am obligat cu fapta,

iar dacă vorbirea poartă
numele de Sancho, eu
Sancho sînt — dar mut rămîn.
Asta, deci, Alteţei-Sale
spuneti-i din partea mea,
şi mai spuneţi că doresc
să se ştie că,-n Sevilla,
ştim să ne purtăm ca regii.

DON ARIAS
Dacă dezvinovăţirea
stă pe buza ta, don Sancho,
nebunie-i să refuzi
să te dezvinovăţeşti.

SANCHO
Eu sînt cine sînt... Fiind
cine sînt, pe mine însumi
mă domin tăcînd, sfruntîndu-l
pe-altul, care tace-acum.
Cel ce e chiar cine este,
fie cel ce e prin faptă.
Astfel, amîndoi vom face
totul numai pe potriva
celor ce, de fapt, sîntem.

DON ARIAS
Am să-i spun Alteţei-Sale
ce doreşti.

DON PEDRO
Sancho Ortiz,
faptă grea ai săvîrşit.
Nu grăieşti cu-nţelepciune.

FARFAN
Sfatul Mare al Sevillei
l-ai jignit, Sancho Ortiz,
şi asprimii lui cumplite
ţi-i supusă, de-astăzi, viaţa,
şi mînia lui ţi-o strînge
gîtu-n şireang.
(Iese din scenă.)

DON PEDRO
Pe-un regidor,
care n-avea nici o vină,
l-ai ucis. Va şti Sevilla
crima grea să-ţi pedepsească.
(Iese din scenă.)

DON ARIAS
.....[2]
Chiar şi regelui, ce este
Drept sfînt.
(aparte)
Ah,ce curaj!
Ce virtute fără seamăn !
(Iese din scenă.)

SCENA VII
SANCHO, CLARINDO

CLARINDO
Cum de poţi să-nduri, senor,
toate ale lor injurii ?

SANCHO
Pot, Clarindo căci doresc
să fiu pedepsit de oameni,
să mă ia drept altul cerul.
Nu auzi un huiet greu ?
Ard văz duhurile — pline
de bubuituri — şi-un fulger,
dintre mii de fulgerări,
ca un şarpe, deasupra-mi,
se prăvale-n scăpărare
grea de cercuri mari de foc

CLARINDO
Cred că ţi-ai ieşit din minţi !
(Aparte.)
După mintea lui, şi ea să mă iau.

SANCHO
Ah, ard!

CLARINDO
Ce flăcări
mă cuprind !

SANCHO
Şi tu, Clarinde,
eşti lovit de fulger cloci ?

CLARINDO
Cum, nu vezi că în cenuşe

[2]Lipsesc 2 versuri în original

m-a schimbat ?

SANCHO
Nu-i cu putinţă

CLARINDO
Mi-s un vreasc, făcut cenuşe.

SANCHO
Dă-mi şi mie-un pic, Clarindo,
ca să am de acatiste.

SANCHO
Fulgerul nu te-a lovit
şi pe tine, biet senor ?

SANCHO
Nu mă vezi că-s preschimbat,
precum a lui Lot femeie,
într-un bulgăre de sare ?

CLARINDO
Vreau să văd.

SANCHO
Poţi să mă pipăi.

CLARINDO
Ah, eşti tare şi sărat!

SANCHO
Nătăfleaţă, cum să fiu
dacă-s bulgăre de sare ?

CLARINDO
Te vei risipi mai greu,
de eşti bulgăre... Dar zi-i,
cum de poţi vorbi ?

SANCHO
Pot, căci
sufletul îmi este-nchis ,
în al trupului infern.
Dar tu, care eşti cenuşe,
cum de poţi vorbi?

CLARINDO
Mi-s rug,
însă, sub cenuşe,-mi stă

sufletul ca un tăciune.

SANCHO
Ah, ţi-e sufletul tăciune ?
Nu e bine !

CLARINDO
Mai degrabă,
zi, senor, că nu-i chiar bine.

SANCHO
Om şi fi-n cealaltă lume ?

CLARINDO
Cred că ni-s în iad, senor.

SANCHO
Chiar în iad, Clarindo ? Dar
după ce cunoşti că-n iad
ne-am afla ?

CLARINDO
Păi, după faptul
că-n castelul ăsta văd
treisute de croitori,
toţi minţind.

SANCHO
Da, bine zici
că ne-aflăm în iad. Trufia
văd că arde pe-acel turn,
care tot e-alcătuit
din trufaşi şi din obraznici.
Văd şi-Ambiţia că-nghite
hăuri mari de foc pe-acolo.

CLARINDO
Iar oleacă mai departe,
văd o gloată de birjari.

SANCHO
Dacă trec şi birji pe-acolo,
iadul zău că-l vor distruge.
Dar dacă sîntem în iad,
cum de nu văd grefieri ?

CLARINDO
Nu-i primesc, ca să nu işte
printre diavoli lungi procese.

SANCHO
Dacă nu-s procese-n iad,
iadu-i bun.

CLARINDO
Da, zău că-i bun;

SANCHO
Ăia ce-s ?

CLARINDO
Ce ? Cartofori,
pe o masă de jăratic.

SANCHO
Şi ceilalţi ?

CLARINDO
îs draci-sadea,
care-i duc, senor, legaţi

SANCHO
Nu le-ajunge că sînt draci ?
Sînt şi turnători ?... Dar ce
se aude?

CLARINDO
Păi, fac zarvă
doi căsătoriţi aiurea
şi geloşi nevoie-mare..

SANCHO
Aştia,-n iad, de două ori
Îşi fac iadul, suferind
şi aici, şi pe pămînt;
cruntă caznă, groaznic jug!
Zău că milă mi-e de ei !
Dar de ce rîzi ?

CLARINDO
Văd pe unul,
speriat, cum face semne
dracilor, că i-au tăiat
chica, mai mototolindu-i
şi al hainei mîndru guler.

SANCHO
Asta chiar că-i caznă grea
Cred că-l doare rău.

CLARINDO
Acolo
urlă-ntruna sărăcia,
toată-n straie de eretici.

SANCHO
Suferă şi-aici, şi-acolo
biata sărăcie, veşnic,
pe cînd cere-s-ar iertate
ale ei greşeli, oricînd,
că-i femeie necăjită,
şi e dezvinovăţită
sărăcia cînd păcate
săvîrşeşte, de nevoie.
Nu te speria, Clarindo.

CLARINDO
Aoleu ! Aş vrea să ştiu
cine-i ăl cu pana-n mînă !

SANCHO
Ăla e Homer, iar cel
de alături, e Vergiliu,
căruia, cîndva, Didona
limba i-a tăiat, răsplata
mincinoasei mărturii
de-altădată. Moşul ăla
e Horaţiu ; celălalt
e Lucanus ; lîngă el,
stă Ovidiu.

CLARINDO
Dar, senor,
printre toţi poeţii ăştia
ochiul meu nu vede un
ins din vremurile noastre:
Nu văd unul din Sevilla.

SANCHO
Cum să-i poţi vedea, Clarindo,
dacă-s draci ce, pe pămînt,
au chip de.poeţi, dar nu iac
alta, decît născocesc
cazne pentru noi întruna ?

CLARINDO
Ah, sînt draci-poeţi, senor ?
Da, senor, zău că te cred,
fi'ncă dracul de acolo,
cel ţîfnos, cu coarne negre,

cam aduce c-un prieten
de al meu, care-i poet,
doar că tare-i greu de cap.
Dracii-s nişte" cărturari, —
el- va fi doar un neghiob,
însă ia-n priveşte-l colo
pe tiranul Don Onoare,
încărcat de proştii care
suferă de dragul lui!

SANCHO
Vreau să stau cu ei alături.
—Don Onoare,-un prost cinstit
vine ca să-ţi fie slugă,
legea ta să n-o încalce.
—Prost drum ţi-ai ales, amice,
căci onoare ai doar cînd
ştii să n-ai deloc onoare.
Umblă după mine mulţi
pe pămînt, la voi, iar eu
sînt de secole bun-mort !
Bani să căutaţi, prieteni,
căci onoarea-nseamnă bani.
Tu prin ce-ai păcătuit ?
-Doar am vrut să-mi ţin cuvîntul.
-Au, mă faci să rîd ! Cuvîntul
să ţi—1 ţii ? îmi pari cam timp,
căci nobleţea,-n vremea de-astăzi,
să nu-ţi ţii cuvîntu-nseamnă.
—Am făgăduit pe-un ora
să-l ucid — şi l-am ucis,
ca turbat, fiindu-mi el
cel mai bun prieten. — Rău
ai făcut !

CLARINDO
N-ai făcut bine !

SANCHO
Nu prea bine ! într-o gherlă
zvîrle-1, osîndit să fie
pentru neghiobie crasă.
—Don Onoare, am pierdut-o
şi pe sora lui cea dulce,
după care sufăr crunt.
— N-are nici o-nsemnătate.

CLARINDO
(aparte)
Vai de mine, Doamne Sfinte !

Dacă-l las de capul lui,
minţile cu totu-şi pierde !
Ia să născocesc ceva ?
(Latră.)

SANCHO
Cine latră ? Cine latră ?

CLARINDO
Latră Cerberul, străjerul
ăstui necuprins palat.
Ce, nu mă cunoşti ?

SANCHO
Ba da,
cred că da.

CLARINDO
Dar tu, senor,
cine eşti ?

SANCHO
Un om prea plin
de-al onoarei simţ.

CLARINDO
Şi-atunci
stai acolo, înlăuntru ?
Ieşi numaidecât afară !

SANCHO
Ce spui ?

CLARINDO
Zic să ieşi îndată,
căci acesta nu-i loc bun
pentru oameni de onoare.
Haideţi, prindeţi-1, luaţi-l !
Duceţi-l in altă lume,
la-nchisoarea din Sevilla,
pe aripi de vînt ! — Ce ? Cum ?
-Şi cu ochii-acoperiţi,
nu cumva să-i fie teamă.
-Ochii i-s acoperiţi.
-Dracu' Şchiop, atunci, pe umeri
să-l ridice dintr-un salt,
ca la locul lui să-l ducă !
—Dintr-un salt ? Ce bine-mi pare
—Hai la drum, şi-ţi du, măi drace,
şi tovarăşul de mînă !

(îi dă un brînci lui Sancho şi-l lasă liber.)
—Ei, amice, pe pămîrvt
ai ajuns... Rămîi cu Domnul.
—Da, cu Domnul chiar rămîn.

SANCHO
Chiar ,,Rămîi cu Dumnezeu"
mi-a zis dracul ?

CLARINDO
Da, senor,
fi'ncă dracu' ăsta, vezi,
înainte de-a fi drac,
a fost şi el bun creştin,
şi e un galician
de pe Cal de Francos.

SANCHO
Zău,
parc-aş fi trăit un vis. Doamne Sfinte ! Ay, Estrella, ce nefericit am fost,
trăind visul fără tine ! însă dacă te-am pierdut, merit şi pedeapsa asta.

SCENA VIII
DANTUL ÎNCHISORII şi ESTRELLA, cu gluga trasă.Aceiaşi

ESTRELLA
Pe prizonier, îndată,
mie să mi-l dai pe mînă.

COMANDANTUL
O, senora, asta este
şi a regelui poruncă.
împlinind-o chiar acum,
ţi-l încredinţez... — Don Sancho,
porunceşte-Alteţa-Sa,
regele, acestei doamne
azi să-i fir încredinţat.

ESTRELLA
Da, senor... Cu mine vino..

SANCHO
Pentru milă-ţi mulţumesc,
dacă mila ta-mi aduce
moartea — căci să mor doresc.

ESTRELLA
Hai, dă-mi mîna şi cu mine vino.

CLARINDO
(aparte)
Nu-i o vrajă, oare ?
(Estrella şi Sancho ies din scenă.)
Zău, grozav de tot ni-i drumul
ba din iad către Sevilla,
ba din ea, spre iad ! Dea Domnul
ca Estrella să ne fie
steaua călăuzitoare !
(Iese din scenă.)

SCENA IX
O cîmpie.*ESTRELLA, înfășurată în mantie ; Don SANCHO*

ESTRELLA
Liber eşti, Sancho Ortiz ;
mergi cu Domnul unde vrei.
Milă afli-n ochii mei
şi clemenţă... Nu e vis,
mergi cu Domnul. însă ce-i ?
Ce-aştepţi ? Ce-i cu dumneata ?
De ce stei pe loc ? De-acum
liber eşti ! Deci, hai la drum.
Nu mai poţi întârzia...
Ai un cal, cal bun — şi cum
slujitorul are bani, poţi fugi.

SANCHO
A tale glezne
dă-mi, să le sărut.

ESTRELLA
Cît lesne
ţi-e să fugi, fugi !

SANCHO
Şi lungi ani
nu voi şti cine din bezne
m-a scăpat ? Cui să-i aduc
mulţumiri ?

ESTRELLA
Sînt o femeie,
ce puteri are să-ţi deie libertatea.

SANCHO
Ca năuc,
stau pe loc, cît n-aflu ce e

cu această libertate.
Cine eşti ? Sau, te rog foarte,
mantia ţi-o dă deoparte.

ESTRELLA
N-avem timp şi nu se poate.

SANCHO
Vreau, căci m-ai scăpat de moarte,
să te răsplătesc cumva.
Pentru asta, -ntîi şi-anume,
cere-se să ştiu un nume ;
spune-mi-l, spre-a-l lăuda
cu recunoştinţă-n lume.

ESTRELLA
Iată, sînt o mare doamnă
care-n lume, te iubeşte
cel mai mult, mai nefireşte,
pe cînd inima te-ndeamnă
să-i faci rău doar, mişeleşte.
Mergi cu bine.

SANCHO
Nu plec eu, chipul cît nu-ţi văd !

ESTRELLA
(îşi desface mantia.)
E ora
să mă vezi, căci pleci.

SANCHO
Senora !
Steaua sufletului meu !

ESTRELLA
Călăuza ta-n ceas greu
sînt acum.. Mergi, te conjur.
Astfel dragostea omoară
chiar asprimea cea amară,
şi-ţi sînt stea de bun augur.

SANCHO
Stea strălucitoare, rară !
Cînd cumplit duşman îţi sînt,
tu să-mi fii un înger blînd !
Fii mai crudă ! Mila ta
mi-e acum asprime grea,
că-i pedeapsă-al milei gînd !
Cere-le să mă omoare !

Nu-ncerca, făcându-mi bine,
să-mi faci răul cel mai mare.
Bun mi-e răul de la tine ;
rău fă-mi deci — şi cu ardoare
Slobod hu-l lăsa pe cel
ce-l ucise pe-al tăui frate.
Să trăiesc nu se mai poate,
cînd te pierd, dacă pe el
l-am pierdut... Ce libertate
merit eu ? Liber fiind,
eu m-aş dărui tot morţii...
Au în închisoare sorţii
nu-mi doream la fel, cu jind ?

ESTRELLA
Nu te vreau în rînd cu morţii..
Dragostea mi-e mult mai tare.

SANCHO
Libertatea de mi-o dărui,
eu s-alerg spre moarte stărui.
Vom fi, astfel, fiecare
pe potriva fiecărui.

ESTRELLA
De ce mori ?

SANCHO
Să te răzbun.

ESTRELLA
Pentru ce ?

SANCHO
Pentru trădarea
mea.

ESTRELLA
Asta-i cruzime !

SANCHO
Spun
că-i curaj.

ESTRELLA
Ba eşti nebun !

SANCHO
Ba iubesc.

ESTRELLA
Iubirea, marea,
moarte-i ? Mă jigneşti;

SANCHO
Dar eu
te iubesc !

ESTRELLA
Cum ?

SANCHO
Doar murind.

ESTRELLA
Iarăşi mă jigneşti !

SANCHO
Trăind !

ESTRELLA
Să m-asculţi !

SANCHO
Îmi vine greu.

ESTRELLA
Unde pleci?

SANCHO
Să mor, cu jind,
căci — trăind — eu te jignesc.

ESTRELLA
Pleacă, lasă-mă !

SANCHO
Nu-i bine.

ESTRELLA
Liber fii.

SANCHO
Nu, nu-i firesc.

ESTRELLA
De ce mori ?

SANCHO
Mi se cuvine.

ESTRELLA
Crud eşti !

SANCHO
Ba onoarea-mi cresc.

ESTRELLA
Cin' te-acuză ?

SANCHO
Tu, amar,
prin dispreţ,

ESTRELLA
N-am.

SANCHO
Sînt de stană.

ESTRELLA
Minte ai ?

SANCHO
Onoare doar ;
te jignesc, trăind.

ESTRELLA
Tirană,
cer şi eu al morţii har !
(Ies amîndoi din scenă, fiecare prin altă parte.)

SCENA X
Salon la alcazar. *REGELE, Don ARIAS*

REGELE
Nu mărturiseşte, deci,
cum că eu i-am dat poruncă ?

DON ARIAS
Neagă tot — şi pot să spun că
bronz ca el nu afli-n veci.
Spre sfîrşit, a spus că el
un cuvînt şi-a respectat
iar cel ce porunci i-a dat
poate face tot la fel.

REGELE
Să mă-nvingă vrea, tăcînd.

DON ARIAS
Şi a izbutit din plin.

REGELE
Eu cuvîntul cum să-mi ţin,
cînd el l-a-mplinit, şi cînd
sînt la grea încurcătură ?
Furios am poruncit
să-l ucidă şi...

DON ARIAS
Smerit,
un vasal porunca-ndură,
cînd ea dată e de rege.
De vasalul vorba-şi ţine,
regelui mai greu îi vine,
căci cuvîntul lui e lege.

REGELE
Da, cînd legea se-mpleteşte
cu fireasca judecată.

DON ARIAS
Un vasal porunca dată
o va împlini orbeşte,
necrîcnind, oricînd şi iute ;
treaba lui nu-i să gîndească
dacă legea e regească,
ci pe loc s-o execute.
Regele doar cere sfat.
I-ai scris legea pe hîrtie,
dar a rupt-o, să se ştie
prin cuvînt că s-a legat.
Legea spusă prin cuvînt
drum spre crimă i-a deschis ;
Altfel nu l-ar fi ucis
pe Tavera, el, nicicînd.

REGELE
Deci s-ar cere ca, spăsit,
să mă recunosc de vină,
căci ucis fără pricină
fost-a, cum am poruncit.
Şi-al Sevillei Sfat ce-o zice
cînd va şti că-s vinovat ?
În Castilia condamnat
n-oi fi, cînd îmi cată price
don Alonso — şi mă face
totdeauna crunt tiran ?

Nu-s de Pontiful roman
hărţuit de-o vreme-ncoace ?
A nepotului meu parte
o va ţine, apărîndu-1,
sprijinindu-i fapta, gîndul
Şi-ar fi josnic ca ia moarte
pe don Sancho să-i trimit.
Ce să fac ?

DON ARIAS
Alteţă, poţi
să-i convingi pe-alcalzii toţi;
măgulindu-i, negreşit,
ca pedeapsa capitală
să i-o schimbe în surghiun.
Te-ai vădi un rege bun,
ce se-ndură de-o greşeală.
Astfel şi-ar primi răsplata
Sancho şi, pe alţi coclauri,
s-ar încununa cu lauri,
dacă e de fapte gata.
Fă-1, Alteţă, general
la un greu hotar al ţării.

REGELE
Bine zici dar, disperării
pradă, spre al morţii mal
nu l-a dus Estrella oare ?
Doar i-am dat al meu inel.
Ce să facem ? în ce fel ?

DON ARIAS
Află-n lume îndreptare
toate cele... Mă şi duc
pe Estrella s-o găsesc,
la alcazarul regesc
fără zarvă s-o aduc,
s-o convingi să facă tot
ce doreşti, chiar cu elan,
de-i promiţi cu un curtean
c-o vei mărita, căci pot
spune eu că, prin virtute,
merită un soţ ales.

REGELE
Ruşinat mă simt ades
pentru slăbiciuni nevrute !
Bine-a zis un înţelept
că-nţelept e doar cel care
e prudent — şi-n cazuri rare

se arată crud, nedrept.
Pe Estrella mergi de-o prinde,
căci, prinzînd-o, să mă scoţi
din încurcătură poţi.
Şi promit, dacă-i cuminte,
să-i găsesc un soţ bogat.
Ah, ea merita oricînd,
prin virtuţi şi nobil gînd,
tronul meu să i-l fi dat,
căci o soră şi un frate
precum ei cer nemurirea.

DON ARIAS
Oamenii de-aici, prin firea
lor, întrec şi Roma, poate.
(Iese din scenă.)

SCENA XI
COMANDANTUL închisorii, PEDRO DE CAUS ; REGELE

COMANDANTUL
La picioare-Alteţei-Tale
mă prostern.

REGELE
Ce păs te-aduce, Pedro de Caus, la rege ?

COMANDANTUL
O, senor, acest inel
cu-armele regale nu-i
al Alteţei-Voastre ?

REGELE
Este,
şi e semn de iertăciune
pentru orice fel de crimă
s-ar fi săvîrşit.

COMANDANTUL
Senor,
s-a înfăţişat cu el,
la Triana, o femeie
în mantie-nfăşurată,
şi mi-a spus că-Alteţa-Voastră
porunceşte ca pe mîna
ei să fie dat, anume,
don Sancho Ortiz... îndată,
eu am cercetat inelul,

şi cu toţii-am zis că-i bine
să-ţi îndeplinim porunca.
Liber l-am lăsat pe Sancho,
dar după puţină vreme,
s-a întors acesta iar,
tot cerînd, în gura mare,
poarta grea să i-o deschidem.
Ca nebunul, tot urla :
„Nu se cade să fac eu
tot ce regele îmi cere !-"
şi : „Eu vreau să mor, că-i drept
ca un ucigaş să moară !"
M-am opus, dar cum urla
necurmat, am fost silit
să-i deschid, şi a intrat
iar la închisoare, unde
bucuros aşteaptă moartea.

REGELE
Nicăirea n-am văzut
cetăţeni mai minunaţi
şi mai buni creştini decît
cei de-aicea, din Sevilla.
Să pălească,-n faţa lor,
statui, bronzuri şi columne !

COMANDANTUL
A mai spus, sehor, femeia,
că-l lăsase-n libertate,
dar că el nu s-a-nvoit,
stînd să afle că e sora
lui Busto Tavera, care
fost-a omorît de dînsul.

REGELE
Ce îmi spui acum, mai mult
decît toate mă-nspăimîntă,
căci, prin măreţia lor,
ei sfidează însăşi Firea.
Ea, cînd se cădea să fie
crudă şi neîndurată,
liber lasă-l şi îl iartă ;
iară el, spre-a-i răsplăti
nobila mărinimie,
pe al morţii drum se-ntoarce.
Dacă fapte ca acestea
s-ar tot săvîrşi pe lume,
al lor-nume s-ar săpa
pe frontonul veşniciei.
Mergi, Pedro de Caus, şi,-n taină,

la alcazar să-l aduci,
în trăsura mea regală,
pe Sancho Ortiz, cătînd
de străjeri să scapi şi zarvă.

COMANDANTUL
Slugă-ţi sînt, senor...
(Iese din scenă.)

SCENA XII

Un SLUJITOR; REGELE; apoi, ALCALZII

SLUJITORUL
Alteţă,
stau afară şi aşteaptă
să-i primeşti doi mari alcalzi.

REGELE
Cu toiagul lor să intre.
(Slujitorul iese din scenă.)
Dacă pot, faţă de Sancho
am să-mi ţin acum cuvîntul,
fără ca asprimea mea
să se simtă...
(Intră cei doi alcalzi.)

DON PEDRO
Preamărite
rege, vina -i dovedită,
şi e caz ca judecata
azi osînda să-şi rostească.

REGELE
S-o rostească, dar vă rog,
cum sînteţi părinţi al ţării,
să gîndiţi că îndurarea
înfrumuseţează... Sancho
este regidor de seamă
al Sevillei, precum fost-a
cel pe care l-a ucis.
Cere Busto răzbunare —
şi-i de milă vrednic Sancho.

FARFAN
Noi sîntem, mărite rege,
ai Sevillei mari alcalzi,
şi pe-ai noştri umeri, astăzi,

şi onoarea ei apasă,
cum şi-ncrederea-i deplină.
Ni-s toiegele, Alteţă,
nalt regal însemn al tău.
Simbol al puterii tale-s
şi, dacă greşit înclină,
pe obrazul tău pun pată.
îl privesc pe Dumnezeu,
cînd sînt drepte : de se strîmbă,
îl privesc pe om, şi-atunci
stau de Dumnezeu departe.

REGELE
Eu nu zic să le lăsaţi
să se strîmbe — ci dreptatea
cu-ndurare să se facă.

DON PEDRO
Cauza noastră, nalt senor,
e numai Alteţa-Voastră,
şi-n regescul *fiat* stau
ale noastre mari speranţe.
Dăruieşte-i viaţa, căci
regii-s mai presus de oameni,
Nimeni nu le dă porunci.
Dumnezeu pe regi îi face
şi coroana suverană
el o trece, de la Saul,
pe-al lui David cap umil.

REGELE
Hotărîţi osînda dreaptă,
după legile-ndurării,
şi Sancho Ortiz să fie
dus la locul de supliciu
după cum grăieşte legea.
Pedro de Guzman rămînă,
să-i vorbesc un pic aparte.
(Farfan iese din scenă.)

SCENA XIII
REGELE, Don PEDRO

DON PEDRO
Tronul ce porunci îmi dă ?

REGELE
Vezi, prietene don Pedro,

dacă Sancho-i dus la moarte,
viaţa celui mort nicicum
nu-i mai poate fi redată.
Aş dori să nu îndure
chiar năpasta grea a morţii,
ci să-l osîndim, mai bine,
la surghiun, în Gibraltar,
ori pe-aproape de Granada,
unde, în serviciul meu,
el să moară-n luptă cruntă.
Ce zici ?

DON PEDRO
Rege, zic că eu
sînt don Pedro de Guzman,
şi că eu Alteţei-Tale
la picioare mă prostern.
Viaţa mea îţi aparţine,
precum spada mea şi-averea,
şi te voi sluji, o, rege,
ca vasalii mei pe mine.

REGELE
Să te-mbrăţişez, don Pedro
de Guzman ! La mai puţin
nu puteam să mă aştept
de la sufletul tău nobil.
Mergi cu Domnul — şi Farfan
de Ribera să poftească.
(Aparte.)
Măgulirea mută munţii.
(Don Pedro iese din scenă.)

SCENA XIV
FARFAN, REGELE

FARFAN
La picioarele regeşti
mă prostern.
REGELE
Auzi, Farfan
de Ribera, mă cam doare
faptul că Sancho Ortiz
s-ar putea cumva să moară.
Aş dori să-i comutăm
în surghiun osînda morţii,
şi-i va fi mai lungă moartea,
căci cît viaţa-i va dura.
De-nvoirea ta-i nevoie
spre-a i se schimba osînda.

FARFAN
Rege, poţi să-mi dai porunci
mult mai greu de împlinit,
fără-a te-ndoi de mine,
căci lealitatea mea
nu se dă nicicînd în lături
de la orişice mi-ai cere.

REGELE
Un adevărat Ribera
te vădeşti, un mal de rîu,
peste care zorii-aştern
florile virtuţii mîndre,
ce te-mpodobesc de-a pururi.
Mergi cu Dumnezeu.
(Farfan iese din scenă.)

SCENA XV

REGELE
Ce bine
să tratez cu ei ştiut-am.
Astăzi va scăpa de moarte
Sancho — şi făgăduinţa
mi-o voi ţine astfel, fără
a se şti că i-am făcut-o.
Îl voi face general
undeva, pe la hotare,
răsplătindu-l cu surghiunul.

SCENA XVI
ALCALZII, REGELE

DON PEDRO
E osînda gata scrisă,
Întărită doar se cere
de Alteţa-Ta.

REGELE
Şi sper
că osînda-i pe măsura
aşteptării mele de la
nobili cavaleri ca voi.

FARFAN

Tronului leah îi sîntem,
majestate.

REGELE
(citeşte)
„Judecata
hotărăşte ca, în piaţă,
capul lui tăiat să fie."
Cum, aceasta e sentinţa
ce-aţi semnat-o ? Cum, aşa
ştiţi cuvîntul a vă ţine
faţă de al vostru rege ?
Ticăloşilor ! Ah, Doamne !

FARFAN
Am făgăduit, Alteţa,
să ne dăm averea, viaţa,
chiar şi sufletul, oricînd,
ţie credincioşi slujindu-ţi.
Dar toiagul judecăţii
nu este supus puterii
pământeşti : el este Legea,
şi nu-i drept să se-ncovoaie,
să-şi trădeze datoria.

DON PEDRO
Ca vasali, poţi orişice
să ne porunceşti, o, rege,
dar ca mari alcalzi, nicicînd
nu putem să ne supunem
unor ordine nedrepte.
Una e să porţi toiagul,
şi-alta e să nu îl porţi,
şi Consiliul Sevillei
îşi e sieşi credincios
totdeauna.

REGELE
Ei, ajunge,
căci mă ruşinaţi cu toţii.

SCENA XVII
Don ARIAS, ESTRELLA. Aceiaşi

DON ARIAS
E aici Estrella.

REGELE

Spune-mi,
don Arias, ce să fac?
Ce mă sfătuieşti acum,
în aceste clipe grele ?
.....[3]

SCENA XVIII
COMANDANTUL închisorii, SANCHO, CLARINDO. Aceiaşi

COMANDANTUL
Majestate, l-am adus
pe Sancho Ortiz.

SANCHO
O, Doamne,
de ce oare, nobil rege,
ale mele mari năpaste
nu le curmi prin moartea mea,
cu asprime pedepsind
fapta mea de neiertat ?
L-am ucis pe Busto — deci
cere-se să fiu ucis !
Dovedeşte-ţi mila, rege,
făcînd şi dreptate.

REGELE
Spune,
cine te-a-ndemnat pe Busto
să-l ucizi ?

SANCHO
Doar o hîrtie.

REGELE
Şi de cine era scrisă ?

SANCHO
Dacă ar vorbi hîrtia,
totul limpede ar fi,
dar hîrtiile, de-s rupte,
încîlcesc orice cuvinte.
Eu ştiu doar că mi-am ucis
cel mai bun şi scump prieten,
după cum făgăduisem.

[3]În original lipseşte replica lui don Arias.

Dar, o, rege, la picioare
prosternată-ţi stă Estrella,
aşteptînd s-audă cum
voi muri eroic — şi-asta
nu-i destulă răzbunare.

REGELE
Soţ eu ţi-am ales, Estrella,
pe un grande de la Curte,
tînăr, curajos, frumos,
mare prinţ castilian.
Eu, în schimb, te rog, Estrella,
lui Ortiz să-i dărui viaţa.
Sper că nu-l refuzi pe rege.

ESTRELLA
Dacă sînt căsătorită,
o, sen or, îmi iau şi gîndul
de la răzbunare.

SANCHO
Cum ?
pentru că Alteţa-Sa
te-a căsătorit — mă ierţi ?

ESTRELLA
Asta-i pricina iertării.

SANCHO
Răzbunată te socoti,
astfel, pentru răul crunt
ce ţi l-am pricinuit ?

ESTRELLA
Intru totul răzbunată.

SANCHO
Spre a-ţi împlini-aşteptarea,
fie, deci : accept şi viaţa.

REGELE
Mergi cu Dumnezeu.

FARFAN
Senor,
dar s-ar răzvrăti Sevilla !
Sancho trebuie să moară !

REGELE
(lui don Arias)

Don Arias, ce să fac ?
Laş, nevrednic aceşti oameni
să mă simt mereu mă fac.

DON ARIAS
Spune-le-adevăru,-Alteţă.

REGELE
Voi, alcalzi mari ai Sevillei,
ascultaţi : eu sînt acela
ce la moarte osîndit
s-ar fi cuvenit să fie.
Eu i-am poruncit pe Busto
să-l ucidă. Prin ce spun,
Sancho-i dezvinovăţit.

SANCHO
Doar al regelui cuvînt
aştepta onoarea mea.
Regele mi-a poruncit
să-l ucid, căci faptă cruntă
ca aceasta niciodată
nu puteam să săvîrşesc.

REGELE
Da, acesta-i adevărul.

FARFAN
Ai Sevillei cetăţeni
înţelege-vor, sînt sigur,
că monarhul nu ucide
fără-ntemeiate pricini.

REGELE
Sînt uimit de cum se poartă
mîndrii oameni ai Sevillei.

SANCHO
Eu sînt gata în surghiun
să mă duc, o, rege, dar
cer ca şi făgăduinţa
cealaltă să-ţi ţii.

REGELE
Pe loc
îţi voi împlini dorinţa.

SANCHO
Mi-ai făgăduit să-mi dărui
de soţie pe femeia

ce m-o voi alege eu.

REGELE
Da, aşa e.

SANCHO
Pe Estrella
mi-o aleg — şi-mi cer iertare,
la picioarele-i divine.

ESTRELLA
Sancho, sînt căsătorită.

SANCHO
Tu, căsătorită !

ESTRELLA
Da.

SANCHO
Simt că mor !

REGELE
Dona Estrella,
i-am făgăduit ce-mi cere.
Nu pot să nu-mi ţin cuvîntul,
căci sînt rege.

ESTRELLA
Să se facă
precum regele doreşte :
sînt a lui.

SANCHO
Eu sînt al ei.

REGELE
Ce vă mai lipseşte deci?

SANCHO
Numai învoirea ei.

ESTRELLA
învoirea asta, Sancho,
dacă vom trăi-mpreună,
nu o vom putea afla
niciodată.

SANCHO
Tot aşa

cred şi eu, că n-aş putea
sta-mpreună cu aceea
căreia un frate scump
şi iubit al meu prieten
i-am ucis.

ESTRELLA
Atunci deci, Sancho,
sîntem liberi amîndoi ?

SANCHO
Da.

ESTRELLA
Adio.

SANCHO
Zic şi eu
tot adio.

REGELE
Aşteptaţi.

ESTRELLA
Nu, senor, o, nu ! Nu poate
soţ să-mi fie omul care
fratele mi l-a ucis,
chiar dacă-l iubesc şi-ador.
(Iese din scenă.)

SANCHO
O iubesc prea mult, senor...
Nu-i drept soţul ei să fiu.
(Iese din scenă.)

REGELE
Ce nobleţe !

DON ARIAS
Ce constanţă !

CLARINDO
(aparte)
Ba-i curată nebunie.
REGELE
Aceşti oameni mă uimesc,

DON PEDRO
Aşa-s oamenii Sevillei.

REGELE
Am să o căsătoresc
precum merită.

CLARINDO
Aici,
drag senat, Cardenio
vă închină Tragedia
asta *Steaua din Sevilla,*
ce a dobîndit o faimă
pururea nepieritoare,
căci povestea ei în piatră
şi în bronzuri s-a săpat.

S F Î R Ş I T